

Vlaanderen
verbeelding werkt

VLAAMS HERVORMINGSPROGRAMMA 2022

1 APRIL 2022

1. VOORWOORD

Het voorliggende *Vlaamse Hervormingsprogramma (VHP) 2022* is het elfde dat Vlaanderen opmaakt. Na het uitzonderlijk Europees Semester (ES) 2021 dat volledig in het teken stond van de opmaak van het Nationaal Plan voor Herstel en Veerkracht (NPHV) knoopt Vlaanderen terug aan bij de uitstekende traditie om jaarlijks een eigen hervormingsprogramma op te stellen.

Sinds het VHP 2020 is de wereld ingrijpend veranderd en moest ook Vlaanderen het hoofd bieden aan de gevolgen die de covid19-pandemie met zich meebracht. De Vlaamse Regering bleef niet bij de pakken zitten en lanceerde eind september 2020 het **Vlaams Relanceplan Vlaamse Veerkracht**¹. Met een bedrag van 4,3 miljard euro is dit het meest ambitieuze investeringsplan dat een Vlaamse Regering ooit in de steigers heeft gezet. Het plan moet de Vlaamse welvaart en het welzijn van de Vlamingen helpen versterken na corona. 'Vlaamse Veerkracht' rust op zeven speerpunten: (i) de coronacrisis beheren en de gevolgen van Brexit opvangen, (ii) het Vlaamse zorg- en welzijnssysteem versterken, (iii) investeren in mensen en talenten, (iv) investeren in infrastructuur, (v) economie en samenleving verduurzamen, (vi) Vlaanderen digitaal transformeren en (vii) de overheid efficiënter maken. Vlaamse Veerkracht werd doorvertaald in 35 clusters en 180 projecten. Naast de 4,3 miljard euro aan eenmalige relancemiddelen investeert de Vlaamse Regering ook in andere herstelmaatregelen zoals in zorg en onderwijs.

Om de economische en sociale gevolgen van de coronacrisis te verzachten, heeft de Europese Unie op hetzelfde moment een herstelfonds opgericht, NextGenerationEU. Daarin zit een pakket subsidies en leningen voor lidstaten, voorzien door **de Faciliteit voor Herstel en Veerkracht**² (FHV). Elke lidstaat heeft een NPHV moeten indienen en daarin gemotiveerd hoe men o.a. zal bijdragen aan de groene en digitale transitie. Eind april 2021 diende België zijn NPHV in, Vlaanderen heeft vertrekkende van Vlaamse Veerkracht een stevige inbreng gedaan. Zo worden in Vlaanderen 55 projecten met middelen uit de FHV gefinancierd, voor een maximaal bedrag van 2,255 miljard euro³. Het NPHV werd goedgekeurd op 23 juni 2021 door de Europese Commissie (EC) en op 13 juli 2021 door de Raad ECOFIN.

De Vlaamse Regering zet actief in op de **monitoring en communicatie** van de projecten uit het plan Vlaamse Veerkracht, Zo wordt een apart label 'Vlaamse Veerkracht' gehanteerd voor regeringsbeslissingen die aan het relanceplan gelinkt zijn⁴ en wordt de uitvoering uitgebreid gemonitord in een voortgangsrapport waarbij ook de stakeholders nauw worden betrokken. De resultaten zijn in alle transparantie op de webpagina van Vlaamse Veerkracht⁵ raadpleegbaar.

Vlaanderen geeft in dit hervormingsprogramma een maatgericht antwoord op de **landspecifieke aanbevelingen 2019, 2020 en 2021** en gaat ook in op de **Vlaamse projecten in het kader van het NPHV**. Daarnaast biedt dit hervormingsprogramma ook een dashboard van de **voornaamste macro-economische statistieken voor het Vlaams Gewest**. In dit VHP wordt tot slot ook ingespeeld op de recente ontwikkelingen in het kader van het ES; zo is een hoofdstuk rond de **duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's)** toegevoegd.

Met de maatregelen die de Vlaamse Regering in dit VHP 2022 voorlegt, toont de Vlaamse Regering dat ze voluit zal blijven investeren in een ambitieus en coherent (internationaal) beleid. De Vlaamse Regering is een investeringsregering en ook het doorvoeren van structurele hervormingen blijft Vlaanderen hoog in het vaandel voeren. De Vlaamse Regering heeft de uitdrukkelijke ambitie om ervoor te zorgen dat Vlaanderen een onbetwiste referentie wordt in het Europa van de jaren twintig.

¹ <https://www.vlaanderen.be/publicaties/relanceplan-vlaamse-regering-vlaamse-veerkracht>

² https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_nl

³ De berekening van de maximale financiële bijdrage wordt ingevolge de bepalingen opgenomen in de FHV uiterlijk 30 juni 2022 voor elke lidstaat bijgewerkt door de gegevens van de najaarsprognoses 2020 van de EC te vervangen door de werkelijke gegevens m.b.t de wijziging van het reële bbp voor 2020 en de cumulatieve wijziging van het reële bbp voor de periode 2020-2021.

⁴ <https://www.vlaanderen.be/vlaamse-regering/vlaamse-veerkracht>

⁵ <https://www.vlaanderen.be/vlaamse-regering/vlaamse-veerkracht>

Vlaanderen legt de lat hoog in alle domeinen van de samenleving. Zo willen we de werkzaamheidsgraad verhogen naar 80% en doorstoten naar de top 5 van innovatieve kennisregio's in Europa.

Het is duidelijk dat de diensten van de EC, zoals steeds, kunnen rekenen op een actieve Vlaamse betrokkenheid en inbreng in het kader van het ES. Niettegenstaande de uitstekende semestersamenwerking met de EC, blijft de Vlaamse Regering er bij de EC op aandringen om ook **regiospecifieke aanbevelingen** te ontvangen. Dit sluitstuk moet ervoor zorgen dat de Vlaamse Regering nog maatgerichter met deze aanbevelingen en analyses aan de slag kan en daardoor het draagvlak op politiek en maatschappelijk niveau van het ES in Vlaanderen nog verder kan worden verhoogd.

De recente ontwikkelingen aan de buitengrenzen van Europa brengen veel onzekerheid mee en resulteren in bijkomende en ongeziene uitdagingen voor Vlaanderen. Europa heeft de richtlijn tijdelijke bescherming geactiveerd voor de vluchtelingen uit Oekraïne. Zij krijgen meteen - zonder asielprocedure - tijdelijke bescherming in Europa (voor 1 jaar, dat kan worden verlengd tot 3 jaar). De Oekraïense vluchtelingen hebben specifieke rechten en verblijfsmogelijkheden, zo krijgen ze in de hele Europese Unie onmiddellijk toegang tot werk, maatschappelijke dienstverlening, gezondheidszorg, huisvesting en onderwijs. Om deze uitdagingen het hoofd te bieden heeft Vlaanderen een gestructureerde aanpak opgezet. Zo werd meteen een **Taskforce Opvangcrisis Oekraïne**⁶ opgezet bestaande uit de relevante Vlaamse beleidsdomeinen. Deze taskforce vormt de spil tussen alle Vlaamse beleidsdomeinen die betrokken zijn maar ook tussen Vlaanderen en de federale overheid en tussen Vlaanderen en de lokale besturen. De Vlaamse Overheid onderneemt **specifieke maatregelen** om in samenwerking met de lokale besturen kwalitatieve opvang voor deze mensen te voorzien. Tegelijkertijd werken we ook aan concrete actieplannen voor flankerend beleid om deze mensen, voor de duur van hun verblijf zo goed mogelijk te omkaderen en ook deel te laten uitmaken van onze samenleving en arbeidsmarkt.

Jan Jambon
Minister-president van de Vlaamse Regering

⁶ <https://www.vlaanderen.be/vlaanderen-helpt-oekraïne>

Inhoudstafel

1. Voorwoord.....	2
2. Macro-economische ontwikkelingen.....	5
2.1. Economie.....	5
2.2. Werk en arbeidsmarkt.....	6
2.3. Onderwijs.....	8
2.4. O&O.....	9
2.5. Armoede en sociale uitsluiting.....	10
2.6. Energie en klimaat.....	11
3. Beleid en aanpak voor de belangrijkste economische, arbeidsmarkt en sociale ontwikkelingen en uitdagingen.....	13
3.0. Inleidend.....	13
3.1. Begroting.....	14
3.2. Arbeidsmarkt en onderwijs.....	15
3.3. Ondernemerschap, concurrentie, digitalisering en innovatie.....	24
3.4. Duurzaamheid, energie en mobiliteit.....	27
3.5. Sociale cohesie.....	33
4. SDG's: Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling IV en governance.....	35
5. Gebruik structuurfondsen.....	36
5.1. ESF-programma 2021-2027.....	36
5.2. EFRO-programma 2021-2027.....	37
5.3. REACT-EU.....	37
6. Participatie van belanghebbenden.....	38
6.1. Betrokkenheid van belanghebbenden in het kader van het VHP.....	38
6.2. Betrokkenheid van belanghebbenden in het kader van het NPHV.....	38

2. MACRO-ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN

Met het relanceplan Vlaamse Veerkracht⁷ investeert de Vlaamse Regering 4,3 miljard euro in het herstel van de samenleving na de COVID-19-crisis. De Vlaamse Regering monitort het herstel ook nauwgezet op via het **online dashboard**⁸. 15 indicatoren geven samen een beeld van de evolutie van de economische en maatschappelijke situatie in Vlaanderen. In dit hoofdstuk worden een aantal sociaaleconomische indicatoren besproken die in het kader van het ES relevant zijn.

2.1. Economie

Economische groei herstelt snel

De COVID-19-crisis zorgde voor een ongeziene krimp van de economie. In juli 2021 raamde het middellange termijnmodel HERMREG (Federaal Planbureau in samenwerking met de gewesten) de reële achteruitgang van de Vlaamse economie op -6,1% voor 2020, tegenover -6,3% voor België. De recessie kwam vooral tot uiting in de bedrijfstakken handel, horeca en administratieve diensten. Het Federaal Planbureau (FPB) merkte in zijn middellange termijn vooruitzichten HERMREG voor juli 2021⁹ op dat al in de 2de helft van 2020 de economische activiteit in de industrie en bouw hernam. Het FPB voorzag in juli 2021 nog een reële bbp-groei voor het Vlaamse Gewest van +5,8% voor 2021 (+5,5% voor België). Ondertussen stelde het FPB voor België de groeioprognose voor 2021 in september 2021 opwaarts bij tot +5,7% (nog geen Vlaamse update). Voor 2022 voorziet HERMREG een reële groei van 2,8% in het Vlaamse Gewest en 2,9% in België. Daarmee zou in 2022 het bbp-niveau opnieuw hoger zijn dan vóór de COVID-19-crisis. Gemiddeld over 2020-2022 bedroeg de reële groei volgens HERMREG 4,3% in het Vlaamse Gewest en +4,2% in België. De reële groei van de EU27 was gemiddeld over 2020-2022 +4,7% (Bron: AMECO).

Reële economische groei, Vlaams Gewest, België en EU27 (in %)

	2020	2021	2022	Gemiddelde 2020-2022
Vlaams Gewest	-6,1	5,8	2,8	4,3
België	-6,3	5,5	2,9	4,2
EU27	-5,9	5,0	4,3	4,7

Bron: Vlaams Gewest en België: HERMREG-FPB, BISA, VSA 2021, EU27: AMECO.

De Russische inval in Oekraïne in februari 2022 zorgt plots voor nieuwe economische onzekerheid. De OESO verwacht dat de Oekraïne-crisis zal zorgen voor een 1,4% lagere bbp-groei voor de eurozone¹⁰.

Een welvarende economie

Het Vlaamse Gewest was goed voor 57,5% van de Belgische bevolking en 59,7% van het Belgische bruto binnenlands product (bbp) in 2021. Het **bbp per inwoner** wordt voor 2021 door Statistiek Vlaanderen geraamd op 38.200 euro koopkrachtstandaard (KKS). Het is daarmee 22% hoger dan gemiddeld in de EU27 of 15% hoger dan in de EU15 (EU voor de uitbreiding in 2004). Doordat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) geografisch klein omschreven is (vergeleken met andere hoofdstedelijke gebieden) is er nogal wat pendelverkeer naar Brussel-Hoofdstad (in 2020 werkte 8,1% van de Vlaamse beroepsbevolking in het BHG). Indien het bbp gecorrigeerd wordt door de arbeid van pendelaars toe te rekenen aan het woongewest zou het bbp per inwoner in het Vlaamse Gewest op 40.800 euro KKS per inwoner komen (30% hoger dan EU27 en 23% hoger dan EU15). Het bbp per inwoner kan ontbonden worden in 3 factoren (bron Statistiek Vlaanderen op basis van AMECO en FPB).

- **De arbeidsproductiviteit:** deze bedroeg 87.500 euro KKS in 2021 en is 28% hoger dan in de EU27 en 22% hoger dan in de EU15. Sedert 2000 vernauwde de kloof met de EU27 (+ 36% in 2000), maar groeide de voorsprong van het Vlaamse Gewest t.o.v. de EU15 (2000: + 17%).
- **Het aandeel van de bevolking 15-64 jaar:** dit was in het Vlaamse Gewest 63,0% in 2021. De EU27 (64,0%) en de EU15 (63,7%) scoorden iets hoger. De kloof vernauwde iets in vergelijking met 2000.
- **De werkzaamheidsgraad (20-64 jaar):** deze kwam in 2021 op 75,3% in het Vlaamse Gewest, of minder dan 5 procentpunten verwijderd van de Vlaamse doelstelling van 80%. Deze Vlaamse

⁷ <https://www.vlaanderen.be/vlaamse-regering/vlaamse-veerkracht>

⁸ <https://www.vlaanderen.be/vlaamse-regering/vlaamse-veerkracht#dashboard-vlaamse-veerkracht>

⁹ https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1646659382/hermreg-rapport-2021_mldqdas.pdf

¹⁰ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/4181d61b-en/index.html?itemId=/content/publication/4181d61b-en>

doelstelling is hoger dan de doelstelling van een EU-werkzaamheidsgraad van 78% die in het kader van de Europese Pijler van Sociale Rechten wordt beoogd. De Vlaamse werkzaamheidsgraad is hoger dan het Belgisch gemiddelde (70,6% in 2021) en hoger dan de EU27 (72,3% in 2020). De werkzaamheidsgraad is toegenomen van 67,3% in 1999 tot 75,5% in 2019. In 2020 (74,7%) was er een lichte daling tegenover 2019. Maar die werd in 2021 terug goedgemaakt¹¹.

Het is daarmee duidelijk dat de hoge arbeidsproductiviteit de hoeksteen is van de geproduceerde welvaart in het Vlaamse Gewest. Het bbp staat tegenover het beschikbare inkomen dat een maat is voor de verdiende welvaart van de inwoners. Het beschikbare inkomen in het Vlaamse Gewest in 2019 (Instituut voor de Nationale Rekeningen, INR) bedroeg 23.400 euro per inwoner. Dat was 6,3% hoger dan het Belgische gemiddelde. In 2000 was het 4,9% hoger.

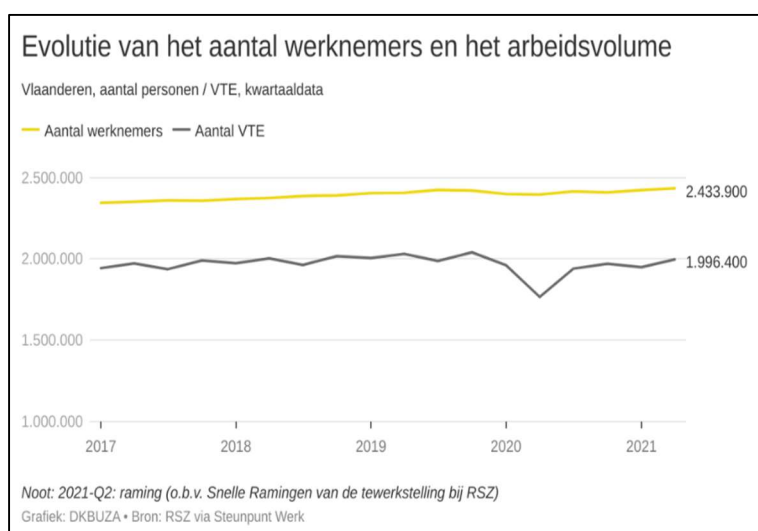
Import en export hoger dan ooit

De COVID-19-crisis had een grote impact op de internationale handel. De in- en uitvoer van goederen kenden vlak na het uitbreken van de crisis in 2020 een sterke daling. Daarna zette zich een stijging in die de cijfers van vóór de crisis zelfs overtreft. In het derde kwartaal van 2021 werd voor 88,5 miljard euro aan goederen **geïmporteerd**. Dat is 29% meer dan tijdens hetzelfde kwartaal een jaar eerder. De Vlaamse **goederenuitvoer** kwam in het derde kwartaal van 2021 op 94,6 miljard euro. Dat is 30% hoger dan in het 3de kwartaal van 2020 en 19% hoger dan in het 3de kwartaal van 2019. Ook hier was er een sterke terugval in het tweede kwartaal van 2020. De uitvoer piekte in het tweede kwartaal van 2021 met 95,2 miljard euro. In 2020 was het Vlaamse Gewest goed voor 81% van de Belgische in- en uitvoer van goederen¹². Het is op dit ogenblik nog onduidelijk in welke mate de perikelen door de Oekraïne-crisis een impact zullen hebben op onze handelsrelaties. Rusland is goed voor 1,2% van de Vlaamse export (vooral farmaceutische producten) en 1,8% van de Vlaamse import (vooral brandstoffen en edelstenen).

2.2. Werk en arbeidsmarkt

Aantal werknemers boven precorona-niveau

De COVID-19-crisis, de noodzakelijke gezondheidsmaatregelen en de daarmee samenhangende economische krimp lieten zich uiteraard ook voelen op de arbeidsmarkt. Maar een scherpe daling van de loontrekkende tewerkstelling bleef in 2020 uit. Dat is o.a. te danken aan het stelsel van de tijdelijke werkloosheid, waarbij de band tussen werknemer en werkgever behouden blijft maar er geen of slechts gedeeltelijke prestaties verricht worden. In het eerste kwartaal van 2021 bereikte de Vlaamse **loontrekkende tewerkstelling** voor het eerst het precorona niveau. De loontrekkende tewerkstelling nam opnieuw toe met 15.300 personen (+0,6%). Dat zijn 3.409 (+0,14%) werknemers meer dan in het vierde kwartaal van 2019, toen er nog geen effect te zien was van de COVID-19-crisis. In het tweede kwartaal van 2021 steeg de Vlaamse loontrekkende tewerkstelling tot boven het precorona niveau. Er kwamen nog 10.786 personen bij t.o.v. het eerste kwartaal, 8.476 werknemers meer dan voor de crisis. Op jaarbasis – t.o.v. het tweede kwartaal van 2020 – kwamen er 38.224 jobs bij, een toename van +1,6%.

¹¹ De EAK-vragenlijst werd in 2021 herzien. De arbeidsmarktgegevens van 2021 kunnen daarom niet zomaar vergeleken worden met de cijfers van vóór 2021.

¹² <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/buitenlandse-handel/uitvoer-invoer-van-goederen>

Arbeidsvolume herstelt zich

De tewerkstelling in voltijdse equivalenten (VTE) blijft nog onder het niveau van voor de crisis (2.039.710 VTE), maar lijkt aan een inhaalbeweging bezig. Na de daling in het eerste kwartaal en de diepe duik van -9,9% in het tweede kwartaal van 2020, veerde het aantal werknemers in voltijdsequivalenten in het derde kwartaal weer op met +9,8%. Ook in het vierde kwartaal van 2020 nam het aantal voltijdsequivalenten verder toe. Na een lichte daling in het eerste kwartaal van 2021, zette de stijgende lijn zich in het tweede kwartaal van 2021 weer verder tot 1.996.400 VTE.

Tijdelijke werkloosheid door COVID-19

Een scherpe daling van de loontrekkende tewerkstelling door de pandemie in 2020 bleef zoals aangehaald uit. Tijdens de eerste piek in april 2020 waren er 691.000 Vlaamse werknemers minstens 1 dag tijdelijk werkloos door COVID-19. Na de tweede piek in november 2020, stabiliseerde het aantal tijdelijke werklozen in de eerste maanden van 2021. In april 2021 waren nog altijd meer dan 200.000 Vlamingen minstens 1 dag tijdelijk werkloos ten gevolge van COVID-19. Dat aantal is blijven dalen tot juli 2021 en bleef toen een viertal maanden min of meer stabiel rond de 89.000. Dat is nog altijd hoog, maar toch een forse daling ten opzichte van de piek in april 2020. Toen waren er 691.000 Vlaamse werknemers minstens 1 dag tijdelijk werkloos door COVID-19. In december 2021 steeg het aantal tijdelijke werklozen terug met 10% naar 97.175.

Aantal werkzoekenden blijft dalen

De werkloosheidsgraad in Vlaanderen bedroeg in 2021 3,9%. De werkloosheidsgraad ligt lager dan het Belgisch gemiddelde van 6,3% en het EU27 gemiddelde van 7,2% (cijfer 2020) (bron: EAK). Het aantal werkzoekenden in Vlaanderen daalt verder en blijft zo een stuk lager dan vóór de pandemie. Eind december 2021 telde Vlaanderen 177.522 werkzoekenden zonder werk. Dat is een daling met 15,9% tegenover december 2020. In het voorjaar van 2020 steeg het aantal werkzoekenden als gevolg van de coronacrisis. Vanaf de 2e helft van 2020 is de trend dalend. Het huidige aantal blijft hoe dan ook een stuk lager dan in 2019: toen telden we in december 211.081 werkzoekenden zonder werk.

Werkzaamheidsgraad: 75,3% van 20- tot 64-jarigen aan het werk

In 2021 lag de werkzaamheidsgraad¹³ bij de bevolking van 20 tot 64 jaar in het Vlaamse Gewest op 75,3% (volgens de nieuwe definitie), of minder dan 5 procentpunten verwijderd van de Vlaamse doelstelling van 80%.

Werkzaamheidsgraad van 20 tot 64 jaar, totaal en naar kansengroepen (Vlaams Gewest, 2010-2021, in %)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	EU 27 gemiddelde in 2020
Werkzaamheidsgraad (20-64)	72,1	71,8	71,5	71,9	71,9	71,9	72,0	73,0	74,6	75,5	74,7	75,3	72,3
Subindicatoren werkzaamheidsgraad kansengroepen													
50-64 jaar	53,1	53,6	54,6	56,5	57,5	58,1	59,1	60,8	63,5	64,8	64,7	65,7	66,7
55-64 jaar	38,2	38,9	40,5	42,9	44,3	45,6	46,7	49,5	52,5	54,9	55,7	57,0	59,6
Vrouw (20-64)	66,7	66,4	66,2	66,9	67,6	68,2	67,7	68,2	70,7	71,5	70,9	71,9	66,7
Man*** (20-64)	77,4	77,0	76,7	76,8	76,2	75,6	76,3	77,7	78,5	79,3	78,5	78,6	78,0
Geboren buiten EU** (20-64)	53,4	53,0	51,8	54,9	53,3	53,7	53,0	56,0	61,2	61,9	59,2	-	61,9
Met arbeidshandicap (20-64)	33,5	38,6	38,7	40,4	42,7	43,1	41,1	43,3	45,8	45,6	46,0	-	-

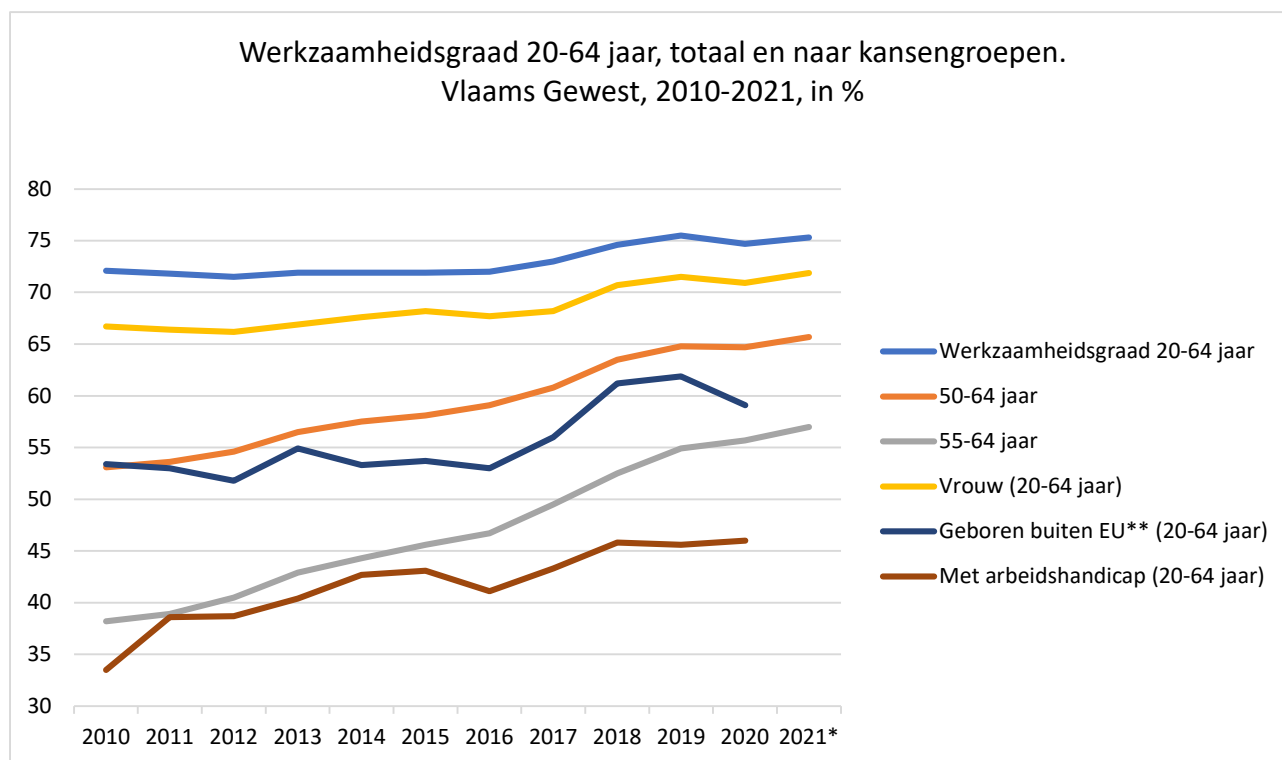
Bron: EAK Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium), bewerking Steunpunt Werk en Statistiek Vlaanderen

Noot: de gegevens in de figuur zijn schattingen gebaseerd op een enquête. Daardoor moet rekening gehouden worden met een onzekerheidsmarge. Daarnaast is er sprake van een breuk in de tijdreeks tussen 2016 en 2017. * De EAK-vragenlijst werd in 2021 herzien. De belangrijkste wijziging is dat wie vanaf 2021 langer dan drie maanden tijdelijk werkloos is, bij de werklozen of inactieven gerekend wordt, en niet meer bij de werkenden, afhankelijk van de antwoorden op de vragen naar het zoeken naar werk en het beschikbaar zijn. ** EU slaat voor de jaren 2010-2019 op EU28 (inclusief Verenigd Koninkrijk). Voor het jaar 2020 slaat EU op EU27¹⁴ (zonder het Verenigd Koninkrijk).***: geen kansengroep.

¹³ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/werk-opleiding/arbeidsmarkt/werkgelegenheid-en-werkloosheid>

¹⁴ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:EU_enlargements/nl

De werkzaamheidsgraad schommelde tussen 2010 en 2016 rond de 72%, daarna was er een stijging tot 75,5% in 2019. In 2020 was er een lichte daling tegenover 2019, die werd goedgemaakt in 2021. Bij vrouwen steeg de werkzaamheidsgraad sterker dan bij mannen, niettemin is de werkzaamheidsgraad bij mannen in 2021 hoger dan bij vrouwen. De werkzaamheidsgraad van personen van 55 tot 64 jaar lag in de periode 1999 tot 2021 lager dan die van de andere leeftijdsgroepen, toch kende deze groep de sterkte stijging van 23,7% in 1999 tot 57,0% in 2021. De werkzaamheidsgraad bij personen buiten de EU ligt lager en ook personen met hinder door handicap of langdurige gezondheidsproblemen ligt de werkzaamheidsraad lager.

Bron: EAK Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium), bewerking Steunpunt Werk en Statistiek Vlaanderen

*Noot: de gegevens in de figuur zijn schattingen gebaseerd op een enquête. Daardoor moet rekening gehouden worden met een onzekerheidsmarge. Daarnaast is er sprake van een breuk in de tijdreeks tussen 2016 en 2017. * De EAK-vragenlijst werd in 2021 herzien. De belangrijkste wijziging is dat wie vanaf 2021 langer dan drie maanden tijdelijk werkloos is, bij de werklozen of inactieven gerekend wordt, en niet meer bij de werkenden, afhankelijk van de antwoorden op de vragen naar het zoeken naar werk en het beschikbaar zijn. ** EU slaat voor de jaren 2010-2019 op EU28 (inclusief Verenigd Koninkrijk. Voor het jaar 2020 slaat EU op EU27⁵ (zonder het Verenigd Koninkrijk).*

2.3.Onderwijs

Vroegtijdige schoolverlaters (18-24 jaar), hooggeschoolden (30-34 jaar), NEET (15-29 jaar) (Vlaams Gewest, 2010-2021, in %)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	EU27 gemiddelde 2020
Vroegtijdige schoolverlaters	9,6	9,6	8,7	7,5	7,0	7,2	6,8	7,2	7,3	6,2	6,7	5,3	10,1
30-34 jarigen met diploma HO	44,9	42,3	45,3	44,1	44,8	43,2	47,3	46,4	48,2	48,5	49,3	52,4	41,0
NEET (15-29 jaar)	8,8	9,6	10,5	11,3	10,3	10,7	9,4	9,2	9,2	8,6	8,8	-	13,7

Noot: de gegevens in de figuur zijn schattingen gebaseerd op een enquête. Daardoor moet rekening gehouden worden met een onzekerheidsmarge. Daarnaast is er sprake van een breuk in de tijdreeks tussen 2016 en 2017. De EAK-vragenlijst werd in 2021 herzien. Bron: EAK Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium), bewerking Steunpunt Werk en Statistiek Vlaanderen

¹⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:EU_enlargements/nl

Daling van het aantal vroegtijdige schoolverlaters

In 2021 was volgens de resultaten van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) 5,3% van de Vlaamse 18- tot 24-jarigen een vroegtijdige schoolverlater. Het gaat om jongeren die geen kwalificatie van het niveau secundair onderwijs hebben behaald en die geen onderwijs of opleiding meer volgden in de 4 weken voor de bevraging. In 2010 lag het aandeel vroegtijdige schoolverlaters bij jongeren van 18 tot 24 jaar nog een stuk hoger (9,6%). In 2020 lag het aandeel vroegtijdige schoolverlaters in het Vlaamse Gewest lager dan in de Europese Unie (10,1%).

Toename van het aandeel 30-34 jarigen met een diploma hoger onderwijs

In 2021 is 52,4% van de 30- tot 34 jarigen hooggeschoold (diploma hoger onderwijs). Het aandeel hooggeschoolden duidelijk gestegen in de afgelopen jaren. In de EU27 lag het aandeel hooggeschoolden bij de 30-34-jarigen (41,0% in 2020) aanzienlijk lager dan in het Vlaamse Gewest.

Vlaanderen doet het goed inzake NEET

NEET-jongeren (15-29 jaar) zijn jongeren die niet aan het werk zijn en geen onderwijs of opleiding volgen. Met een percentage van 8,8% in 2020 doet Vlaanderen het in EU27-verband goed.

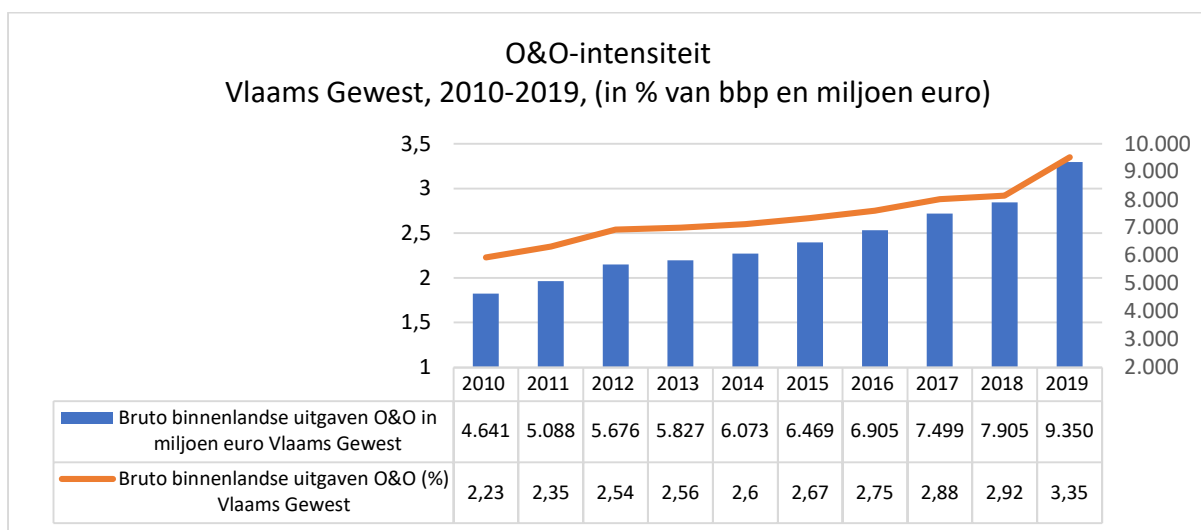
Opleidingsdeelname van 47,7% in Vlaanderen in 2016

In het kader van het Actieplan voor de Europese pijler van Sociale Rechten, heeft de Europese Unie in mei 2021 drie doelstellingen voor 2030 vastgelegd. Eén ervan betreft de deelname aan voortgezette opleiding (25-64 jaar, in de laatste 12 maanden), die zou moeten toenemen naar 60%. Op 17 december 2021 bestendigde de Vlaamse Regering het actieplan levenslang leren 'Koers zetten naar een lerend Vlaanderen' (zie ook 3.2.1.3.). Met het actieplan schrijft Vlaanderen zich in de Europese ambitie in om tot een opleidingsdeelname van 60% (voor (non-)formeel leren volgens de 12 maandenindicator) te komen. Dit als graadmeter voor een lerende samenleving. In 2016 kende Vlaanderen volgens de AES een opleidingsdeelname van 47,7% voor formeel en non-formeel leren. In 2022 wordt er een nieuwe AES-enquête afgenomen.

2.4.O&O

O&O-intensiteit voor het eerst boven 3%-drempel in 2019

De bestedingen voor onderzoek en ontwikkeling (O&O) in het Vlaamse Gewest worden voor 2019 geraamd op 9,4 miljard euro. Dat bedrag nam jaar na jaar toe, met een grote stijging in 2019 (+18%). Als gevolg daarvan steeg in 2019 ook de **O&O-intensiteit tot 3,35%** van het bbp. Daarmee zit het Vlaamse Gewest voor het eerst boven de 3%. Vlaanderen scoort beter dan België (3,2%) en het EU27 gemiddelde (2,2%).

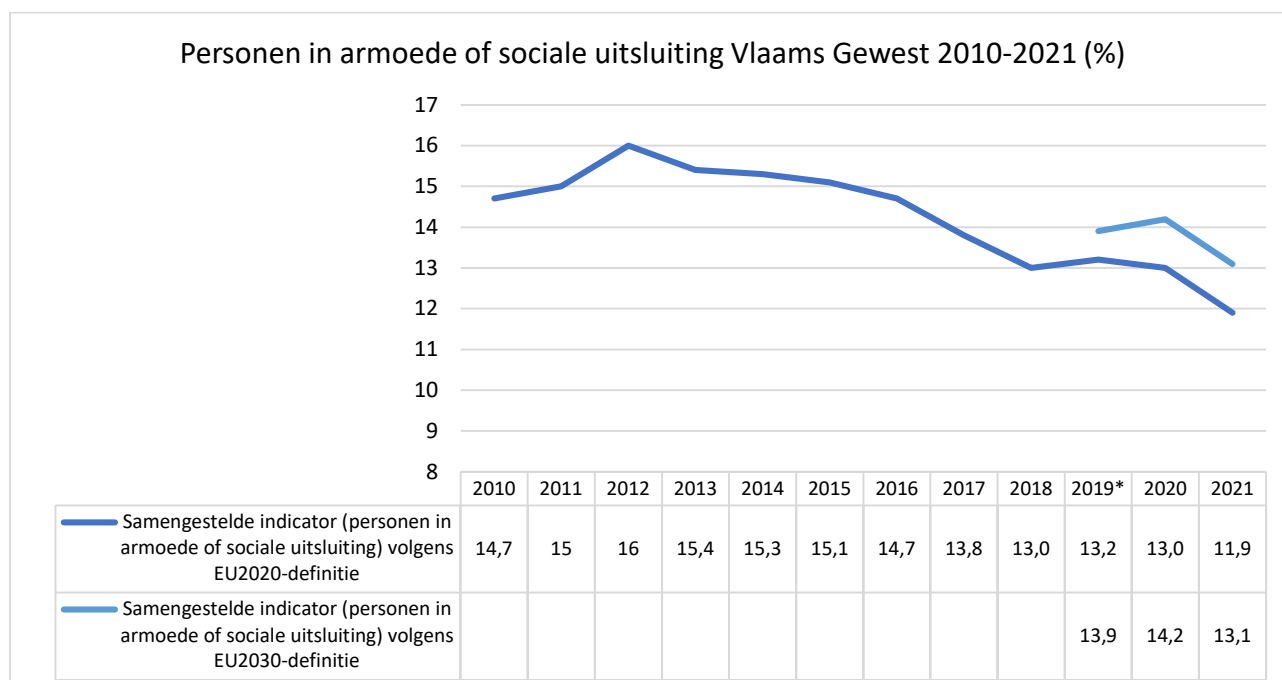
Bron: ECOOM, bewerking Statistiek Vlaanderen

Vlaanderen is een **innovatiegedreven economie**. Vlaanderen kent een goed opgeleide werkende bevolking met een hoge scholingsgraad (zie 2.3) en er worden innovatieve toepassingen geproduceerd. In 2020 was in het Vlaamse Gewest 8,8% van de werkende bevolking aan de slag in hoogtechnologische sectoren (bron: bewerking Statistiek Vlaanderen o.b.v. Eurostat). Dat is hoger dan in België (8,2%), maar minder dan in de EU27 (9,6%) omwille van de hoge cijfers in een aantal Oost-Europese landen en Duitsland die relatief veel werkenden tellen in de hoogtechnologische industrie. Octrooien vormen het sluitstuk van het innovatieproces. In 2017 bedroegen het aantal aangevraagde octrooien in het Vlaamse Gewest 259 per miljoen inwoners (bron: Eurostat). Vlaanderen scoort beter dan het Belgische gemiddelde (215).

2.5.Armoede en sociale uitsluiting

Aandeel personen in armoede of sociale uitsluiting in Vlaams Gewest aanzienlijk lager dan in België en EU27

Volgens de EU-SILC-enquête van 2021 leefde 13% van de inwoners van het Vlaamse Gewest in armoede of sociale uitsluiting (volgens nieuwe EU2030-indicator). Het aandeel personen in armoede of sociale uitsluiting lag in 2021 in het Vlaams Gewest aanzienlijk lager dan in België (19,3%) en de EU27 (22% in 2020)¹⁶.

Noot: de cijfers opgenomen in de figuur werden berekend op basis van de huishoudinkomens in het voorgaande jaar. De EU-SILC-enquête werd in 2019 ingrijpend vernieuwd waardoor voorzichtigheid geboden is bij het maken van vergelijkingen met voorgaande jaren. In het kader van de nieuwe EU2030-strategie werden de definities van AROPE gewijzigd. Zo werd de indicator 'Ernstige Materiële deprivatie' uitgebreid tot 'Ernstige materiële en sociale deprivatie' en werd de definitie van 'leven in een huishouden met zeer lage werkintensiteit' gewijzigd, zo werd de leeftijdsgrens op 64 jaar en worden een aantal groepen nu wel of niet meegenomen¹⁷.

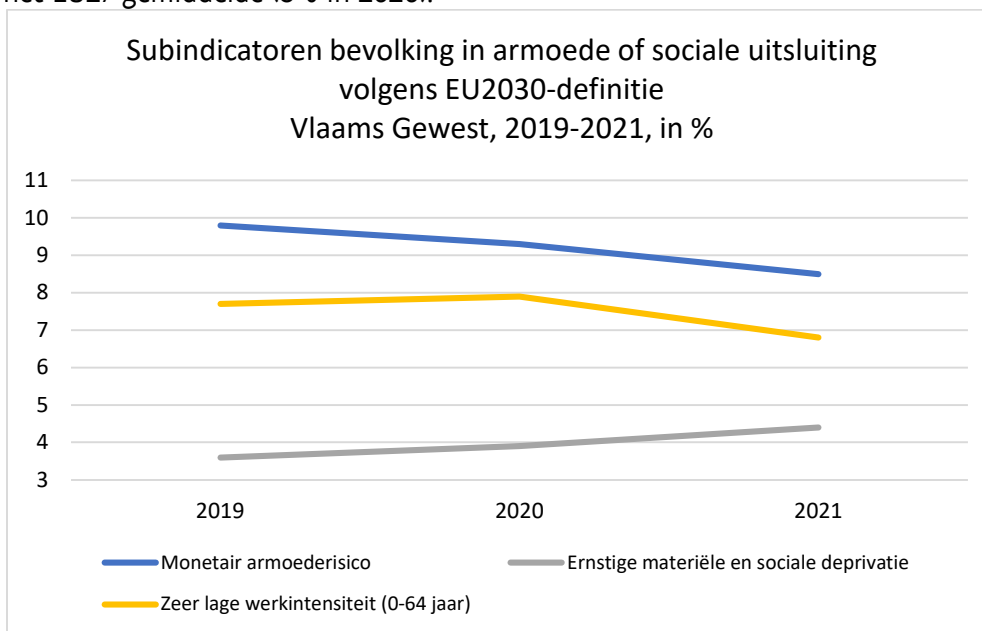
Bron: EU-SILC Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen

¹⁶ [https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting#:~:text=Armoederisico's%20in%202021&text=Statbel%2C%20het%20Belgische%20statistiekbureau%2C%20publiceert,voor%20monetaire%20armoede%20\(AROP\).](https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting#:~:text=Armoederisico's%20in%202021&text=Statbel%2C%20het%20Belgische%20statistiekbureau%2C%20publiceert,voor%20monetaire%20armoede%20(AROP).)

¹⁷ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/plus>

Voor de drie subindicatoren¹⁸:

1. 8,5% van de bevolking in het Vlaams Gewest leefde in 2021 in een huishouden met een huishoudinkomen onder de Belgische armoedereis. Het *financiële armoederisico* lag in Vlaanderen significant lager dan de andere twee gewesten (24,9% in BHG en 17,7% in het Waals Gewest) en dan het Belgisch gemiddelde (13,1%) en het EU27 gemiddelde (17% in 2020)
2. 4,4% van de inwoners van het Vlaams Gewest leefde in 2021 in een huishouden in *ernstige materiële en sociale deprivatie*. Vlaanderen scoort aanzienlijk beter dan de andere twee gewesten (11,5% in BHG en 8,0% in het Waals Gewest), het Belgisch gemiddelde (6,3%) en het EU27 gemiddelde (7% in 2020).
3. 6,8% van de bevolking tot 64 jaar leeft in een *huishouden met zeer lage werkintensiteit*. Het aandeel in het Vlaams Gewest lag aanzienlijk lager dan in de andere twee gewesten (22,8% in BHG en 17% in het Waals Gewest) en dan het gemiddelde in België (11,9%). Het aandeel is ongeveer gelijk aan het EU27 gemiddelde (8% in 2020).

Noot: de cijfers opgenomen in de figuur werden berekend op basis van de huishoudinkomens in het voorgaande jaar. Bron: EU-SILC Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen

2.6. Energie en klimaat

Aandeel hernieuwbare energie neemt toe

Voor hernieuwbare energie wordt in het Vlaams Energie- en Klimaatplan (VEKP) een indicatief streefdoel nagestreefd van 28.512 gigawattuur (GWh) hernieuwbare energieproductie tegen 2030: groene stroom (12.780 GWh), groene warmte (9.688 GWh) en biobrandstoffen (6.044 GWh, exclusieve federale bevoegdheid). Voor energie-efficiëntie wordt een streefdoel van maximaal finaal energieverbruik van 275.240 GWh tegen 2030 in het beleidsscenario (WAM) vooropgesteld als bijdrage aan de nationale besparingsdoelstelling (art. 3 EED) en een bijdrage aan de nationale doelstelling i.k.v. artikel 7 EED van 87,891 TWh (=gecumuleerde finale energiebesparing over 2021-2030).

In het Vlaamse Gewest bedroeg het finaal gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen in 2020 23.141 GWh. Daarmee lag het aandeel van hernieuwbare energie in het bruto finaal energiegebruik in 2020 op 8,9%. Dat aandeel is de afgelopen jaren gestegen. In 2010 ging het nog om 4,5%. In dit cijfer zit niet alleen de inlandse productie van groene stroom, warmte en koeling, maar ook het gebruik van hernieuwbare energiebronnen voor transportdoeleinden, zoals biobrandstoffen. Om te voldoen aan de Vlaamse doelstelling uit het intra-Belgische lastenverdelingsakkoord, werd voor het jaar 2020 de Vlaamse productie van 23.141 GWh hernieuwbare energie aangevuld met de aankoop van statistieken voor een hoeveelheid van 2.070 GWh.

¹⁸ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting#figures>

Aandeel hernieuwbare energie in het bruto totaal energiegebruik (Vlaams Gewest, 2010-2020, in GWh en %)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Finaal gebruik energie uit hernieuwbare bronnen (GWh)	13.304	12.711	15.281	16.319	15.762	16.716	18.369	19.152	19.776	20.101	23.141
Bruto totaal energiegebruik (GWh)	297.305	277.035	277.476	285.098	270.604	278.758	283.503	282.389	284.367	279.354	260.583
Aandeel hernieuwbare energie in het bruto totaal energiegebruik (%)	4,5	4,6	5,5	5,7	5,8	6,0	6,5	6,8	7,0	7,2	8,9

Bron: Vlaams Energie- en Klimaatagentschap (VEKA)

Broeikasgasreductie

De totale emissies kunnen worden opgedeeld in emissies die gereguleerd worden via het systeem van Europese Emissiehandel (ETS) en de emissies die niet onder dit systeem vallen (niet-ETS).

In de **Vlaamse Klimaatstrategie 2050** streeft Vlaanderen naar een vermindering met 85% van de uitstoot van broeikasgassen in de niet-ETS sectoren tegen 2050 ten opzichte van 2005, met de ambitie om te evolueren naar een volledige klimaatneutraliteit. Voor de ETS-sectoren schrijft Vlaanderen zich in binnen de context die Europa bepaalt voor deze sectoren met een dalende emissieruimte onder het EU ETS.

In het aankomende pakket aan klimaatmaatregelen ter versterking van het VEKP wordt de doelstelling m.b.t. **broeikasgassen in de niet-ETS sectoren** opgetrokken van een reductie van -35% naar een reductie van **-40% tegen 2030** (in vergelijking met 2005).

Broeikasgasemissies met opdeling tussen ETS en niet-ETS (Vlaams Gewest, 2010-2019, in megaton CO₂-equivalenten)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Totale emissies	78,5	75,2	77,9	77,3	77,1	77,4	76,1
ETS	32,7	31,6	32,6	31,7	32,0	31,9	31,9
Niet-ETS	45,9	43,6	45,3	45,6	45,2	45,5	44,2

Noot: deze cijfers houden geen rekening met emissies en sinks ten gevolge van (wijzigingen in) landgebruik en bosbeheer (zogenaamde LULUCF), en evenmin met de uitstoot van NF₃ en de CO₂-emissie van binnenlandse luchtvaart. Reden daartoe is dat de Europese lastenverdeling en de lastenverdeling tussen de gewesten in ons land daar evenmin rekening mee houdt, en deze cijfers niet een toetsing aan de emissiedoelstellingen beogen. Bron: VEKP-voortgangsrapport 2021¹⁹ o.b.v. cijfers van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM)

Bij de ETS-emissies gaat het vooral over de broeikasgasuitstoot in de industrie en energiesector. Ruim 40% van de Vlaamse broeikasgasuitstoot valt onder het ETS-systeem. In de Europese Unie moeten de ETS-broeikasgasemissies tegen 2020 21% en tegen 2030 43% lager liggen dan in 2005. In het kader van Fit for 55 stelt de EC zelfs voor dat de ETS emissies tegen 2030 61% lager liggen dan in 2005. Deze ETS-doelstelling is enkel van toepassing op de gehele Europese ETS-uitstoot en is niet verder verdeeld op niveau van de lidstaten. De Europese lidstaten moeten daarnaast hun niet-ETS-emissies tussen 2013 en 2020 reduceren volgens een lineair afnemend pad met jaarlijkse reductiedoelstellingen. Het gaat vooral om emissies door transport, huishoudens, handel en diensten, landbouw en enkele onderdelen van de sectoren industrie en energie. Iets minder dan 60% van de Vlaamse broeikasgasuitstoot zijn niet-ETS-emissies. Vlaanderen heeft zich geëngageerd om de niet-ETS-emissies met 15,7% te doen afnemen in 2020 in vergelijking met 2005. Uit het meest recente voortgangsrapport (juli 2021) blijkt dat de niet-ETS uitstoot van broeikasgassen in Vlaanderen daalde van 46,7 Mton CO₂-eq in 2005 tot 44,2 Mton CO₂-eq in 2019. Dit betekent een daling tussen 2005 en 2019 met 5% of een gemiddelde jaarlijkse daling met 0,4%. In hetzelfde voortgangsrapport werd ook een voorlopige evaluatie gemaakt van de realisatie van de Vlaamse niet-ETS emissiedoelstelling over de hele periode 2013-2020. Deze voorlopige inschatting wijst op een beperkt gecumuleerd tekort van ongeveer 2,5 Mton CO₂-eq voor de periode 2013-2020. Dit komt neer op een tekort van 0,7% van de totale emissieruimte van 352 Mton CO₂-eq voor de periode 2013-2020. Dit tekort zal aangevuld worden door gebruik te maken van de voorziene flexibiliteitsmechanismen. De eindevaluatie voor de periode 2013-2020 zal in een volgende voortgangsrapport gebeuren, op basis van de definitieve cijfers voor het jaar 2020.

¹⁹ <https://energiesparen.be/sites/default/files/atoms/files/VORA%20VEKP.pdf>

3. BELEID EN AANPAK VOOR DE BELANGRIJKSTE ECONOMISCHE, ARBEIDSMARKT EN SOCIALE ONTWIKKELINGEN EN UITDAGINGEN

3.0. Inleidend

Het ES 2021 was een uitzonderlijk ES waarbij de opmaak van het NPHV centraal stond. Vlaanderen heeft vertrekken van Vlaamse Veerkracht sterk bijgedragen aan het opstellen van het NPHV. Zo worden in Vlaanderen 55 projecten met middelen uit de FHV gefinancierd, voor een maximaal bedrag van 2,255 miljard euro²⁰. Op 13 juli 2021 keurde de Europese Raad het NPHV van België goed. Op dit ogenblik is de operationalisering van het NPHV volop lopende²¹.

Foto²²: bezoek van Europees Commissievoorzitter Ursula von der Leyen aan België n.a.v. de positieve beoordeling van de EC van het NPHV van België.

Het huidige ES 2022 is een 'overgangsemester', waarbij een aantal klassieke elementen terug in beeld komen. In de hoofdstukken 3.1. tot en met 3.6 van dit deel wordt zowel ingespeeld op de **landspecifieke aanbevelingen 2019²³, 2020²⁴ en 2021²⁵** als de **Vlaamse investeringen en hervormingen in het kader van het NPHV²⁶**. De maatregelen inzake arbeidsmarkt en onderwijs (3.3.) en inzake sociale cohesie (3.6) spelen bovendien sterk in op de **Europese Pijler van Sociale Rechten²⁷**. Met het VHP 2022 wordt ook ingespeeld op de 4 dimensies van concurrerende duurzaamheid (ecologische duurzaamheid, productiviteit, eerlijkheid en macro-economische stabiliteit van de **Jaarlijkse duurzame groeianalyse 2022²⁸**.

Vlaanderen nam opnieuw actief deel aan de 'Fact Finding Mission' (FFM) (24 en 25 februari 2022) tussen de diensten van de EC en België en deze zal belangrijk zijn in het kader van het ontwerp Landverslag 2022 van de EC voor België. Het definitief Landverslag en de ontwerpen van LSA's worden op 25 mei 2022, als onderdeel van het Lentepakket, verwacht.

²⁰ De berekening van de maximale financiële bijdrage wordt ingevolge de bepalingen opgenomen in de FHV uiterlijk 30 juni 2022 voor elke lidstaat bijgewerkt door de gegevens van de najaarsprognoses 2020 van de EC te vervangen door de werkelijke gegevens m.b.t. de wijziging van het reële bbp voor 2020 en de cumulatieve wijziging van het reële bbp voor de periode 2020-2021.

²¹ Vlaanderen is actief betrokken bij de NPHV-werkzaamheden in het kader van het interfederaal toezichtscomité, het politiek begeleidingscomité en de Interministeriële conferentie Relance en Strategische Investerings.

²² <https://audiovisual.ec.europa.eu/en/photo/P-051384~2F00-01>

²³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_2019_301_R_0001

²⁴ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H0826\(01\)&from=NL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H0826(01)&from=NL)

²⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2021:304:FULL&from=NL>

²⁶ De Vlaamse investeringen (I) en hervormingen (H) in het NPHV zijn de volgende : Verbeterde energiesubsidieregeling (met inbegrip van investeringsonderdeel), Renovatie van sociale woningen (I), Renovatie van openbare gebouwen (I), Een industriële waardeketen voor de waterstofeconomie (I), Netwerken voor hernieuwbare warmte (I), Ecologische ontsnippering (I), Blue Deal (I), Digitalisering van de Vlaamse Overheid (I), Fietsinfrastructuur (I), Oplaainfrastructuur (I), Vergroening van het buspark (I), Stimuleren van uitstootvrij vervoer (H), Emissiefraude (H), Digsprong (H + I), Voorsprongfonds hoger onderwijs (H + I), Een inclusieve arbeidsmarkt (H), Digibanks (I), Leer-en loopbaanoffensief (H), Digitale vaardigheden (I), Levenslang leren (H), Versterken O&O (I), Optimalisering procedures: Snellere vergunnings- en beroepsprocedures (H), Verbreden innovatiebasis (H), Governance Circular Flanders (H), Recyclage Hub (I), Circulair bouwen en maakindustrie (I) Uitgaventoetsingen - De brede Vlaamse heroverweging en uitgavennorm" van Vlaanderen (H)

²⁷ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights_nl

²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0740&qid=1644822955845&from=NL>

3.1. Begroting

3.1.1. Gezonde overheidsfinanciën

Het vorderingstekort op de Vlaamse begroting wordt geraamd op 3,3 miljard euro in 2022 en evolueert richting een tekort van 900 miljoen euro in 2026 (zie tabel 1). Die tekorten zijn inclusief de bouwkosten gerelateerd aan de Oosterweelverbinding en het relanceplan Vlaamse Veerkracht.

Tabel 1: Vorderingsaldo begrotingsopmaak (BO) 2022 (in duizend euro)

	BO 2022	2023	2024	2025	2026
Vorderingsaldo	-3.262.505	-2.453.321	-1.747.198	-1.309.943	-877.587
Geraamd bbp	297 606 750	307 500 150	317 567 920	327 214 780	337 192 980
Vorderingsaldo uitgedrukt in % geraamd bbp	-1,10	-0,80	-0,55	-0,40	-0,26

Bron: Meerjarenraming 2021-2026 bij begrotingsopmaak 2022 inclusief amendementen²⁹

De Vlaamse Regering kiest er resoluut voor om de **overheidsfinanciën weer gezond te maken** en de structurele groei te versterken. Ze neemt haar verantwoordelijkheid en maakt moeilijke maar noodzakelijke keuzes.

Met 900 miljoen euro aan besparingsmaatregelen tegen 2024, komt de Vlaamse Regering haar belofte na om het begrotingstekort in 2024 te halveren. Die halvering is ten opzichte van het begrotingssaldo na uitvoering van het regeerakkoord. Een begrotingsoefening van deze omvang is ongezien voor de Vlaamse Regering – en al helemaal in het midden van een legislatuur. Voor de besparingsmaatregelen werd er deels geput uit de Vlaamse Brede Herooverweging (zie 3.1.2), dat ook onderdeel is van het NPHV.

Gelet op de volatiliteit in de ramingen van de economische groei en de inflatie, wijzen we erop dat wijzigingen in deze belangrijke economische parameters een belangrijk effect heeft op onze ontvangsten. Een toename/afname met 10 basispunten van respectievelijk het bbp en de consumptieprijsindex (CPI), resulteert in een toename/afname van de geraamde ontvangsten uit de federale doorstortingen met respectievelijk 32,9 miljoen euro en 35,6 miljoen euro.

Vlaanderen blijft investeren in de toekomst. Het Vlaams relanceplan “Vlaamse Veerkracht” draagt daartoe bij. De crisis wordt ook aangewend om hervormingen voor te bereiden en door te voeren. Het departement Financiën en Begroting werkt aan een **Vlaamse uitgavennorm**. De uitgavennorm moet de houdbaarheid van de overheidsfinanciën in alle omstandigheden garanderen, zorgen voor stabiliteit in het beleid en ad-hoc bijstellingen afremmen. Het werken met een uitgavennorm impliceert ook dat er wordt vertrokken van middellange termijn doelstellingen in een meerjarig perspectief.

Vanaf de **meerjarenraming 2022-2027** wordt de uitgavennorm op geaggregeerd niveau gerapporteerd. Dat laat toe om ervaring op te bouwen inzake normering en meer inzicht te krijgen in de uitgavendynamieken van de Vlaamse begroting in relatie tot de ontvangstengroei. De normering wordt telkens opgesteld bij de start van een legislatuur. De bepaling van de genormeerde structureel toelaatbare overheidsuitgaven gebeurt alleen bij de begrotingsopmaak.

Eén van de LSA's die aan België wordt gericht heeft betrekking op het **onder controle houden van de kosten van de vergrijzing en de langdurige zorg** om zo ook de begroting structureel in evenwicht te houden. Deze uitgaven worden geëvalueerd in het kader van de Vlaamse begrotingsprognoses en de meerjarenraming. Bij elke begrotingsopmaak en -aanpassing worden deze uitgaven dus geëvalueerd om zo tot een structurele begroting in evenwicht te komen, ook op middellange termijn. Deze strikte budgettaire opvolging betreft de verschillende componenten in de Vlaamse overheidsuitgaven die open end kunnen evolueren op basis van de vergrijzing zoals de cashtegemoetkomingen op basis van zorgzwaarte in de Vlaamse Sociale Bescherming en de mobiliteitshulpmiddelen. De rol van de 60 Eerstelijnszones is primordiaal de in lange termijn zorg. Binnen deze zones wordt ingezet om persoonsgecentreerd, doelgericht te werken door integratie van de gezondheids- en welzijnssector. De budgetten van deze Zorgraden houden rekening met maatschappelijke parameters. Andere budgettaire uitgaven

²⁹ <https://docs.vlaamsparlament.be/pfile?id=1762120>

gerelateerd aan vergrijzing zoals de residentiële opvang van ouderen en de gezinszorg zitten in een gereguleerd kader waarin de groeicostnorm vastgelegd is en dus ook regelgevend kan worden afgedwongen. Daarnaast zet de Vlaamse Regering in op investeringen in preventie, ambulante zorg en ondersteuning van de thuisomgeving om grotere zorgvragen te vermijden.

3.1.2. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: de Vlaamse brede heroverweging

De **Vlaamse Brede Heroverweging (VBH)**³⁰ was de eerste overheidsbrede oefening in haar soort. Ze beoogde een grondige doorlichting van alle uitgavenposten en waar relevant kostendekkingsgraden binnen de Vlaamse begroting. Op die manier kan de kwaliteit van de openbare financiën op het vlak van (beheers)efficiëntie en (beleids)effectiviteit verbeteren. De VBH is geen eenmalige oefening, maar moet leiden tot een structurele verankering van beleidsevaluaties en uitgaventoetsingen in het beleids- en begrotingsproces en werd als hervorming opgenomen in het NPHV en wordt in die hoedanigheid gefinancierd via de Europese Faciliteit voor Herstel en Veerkracht (FHV).

De Vlaamse Regering heeft eind 2021 een aantal thema's vastgelegd voor een uitgaventoetsing: o.a. hoger onderwijs, duurzaam watergebruik en de organisatie van het waterlandschap, instrumenten van het woonbeleid, het Vlaams beleid i.h.k.v. productiviteit. Voor de uitvoering van de uitgaventoetsing (spending reviews) wordt voor elk thema een plan van aanpak uitgewerkt. De uitgaventoetsingen moeten ten laatste tegen eind 2022 worden opgestart. Doel van de uitgaventoetsingen is om de resultaten ten laatste bij de volgende regeringsvorming te kunnen meenemen. Bij de zesmaandelijksse rapportering in het kader van de FHV wordt de voortgang van de opgestarte uitgaventoetsingen toegelicht.

De Vlaamse overheid heeft de afgelopen jaren stappen gezet om de koppeling tussen de financiële cyclus en de beleidscyclus te versterken. Vanuit het Departement Financiën en Begroting worden de **begrotingsprocessen verder gestroomlijnd en vereenvoudigd**. Het proces van de begrotingsaanpassing en de monitoring werden hertekend zodat de Vlaamse overheidsfinanciën op een meer strategische en duurzame manier worden benaderd. Op die manier wordt uitvoering gegeven aan een van de aanbevelingen uit de technische nota "Flanders, Integrating Spending Review in the Budgetary System" van Marco Cangiano, Riccardo Ercoli, Johannes Hers: *"As amply proved by other countries that have successfully re-focused their budget toward a more strategic focus and on performance, the role of the budget office and budget coordinators within the MoF and line ministries will change by requiring more strategic vision and policy analysis skills in addition to more traditional roles."*³¹

3.2. Arbeidsmarkt en onderwijs

3.2.1. Arbeidsmarkt

3.2.1.1. Inleiding

De Vlaamse economie herstelt sneller dan verwacht (zie 2.2.). Maar terwijl de aantrekkende conjunctuur het aantal vacatures opnieuw de hoogte injaagt, vinden bedrijven steeds moeilijker mensen om deze in te vullen. De krapte en mismatch op de Vlaamse arbeidsmarkt manifesteert zich vandaag structureler en nijpender dan voorheen, in alle sectoren en bedrijfstakken, in de vorm van acute tekorten aan gekwalificeerde arbeidskrachten. Tekorten die door de vergrijzing en bijhorende vervangingsvraag alleen maar zullen toenemen. Het Steunpunt Werk berekende dat er jaarlijks zo'n 75.000 Vlamingen de arbeidsmarkt verlaten en deze moeten uiteraard vervangen worden. Deze situatie biedt mensen kansen om (opnieuw) hun weg te vinden naar de arbeidsmarkt of om nieuwe wegen in te slaan. Toch vormt ze ook een bedreiging. Elke vacature die we vandaag niet ingevuld krijgen, kost ons immers groei en welvaart, en vormt een gemiste kans om iemand aan een job te helpen. Daarom benadrukt de Vlaamse Regering de ambitie die ze aan de start van de legislatuur formuleerden om 120.000 Vlamingen extra aan de slag te krijgen als weg naar een **werkzaamheidsgraad van 80%**. Op deze manier wordt ook ingespeeld op het actieplan van de **Europese Pijler van Sociale Rechten**.

De Vlaamse minister van Werk en Sociale Economie zal samen met de Vlaamse Regering hiervoor inzetten op een brede activering van werkzoekenden en niet-beroepsactieven en een ambitieus leer-en

³⁰ <https://fin.vlaanderen.be/de-vlaamse-brede-heroverweging-vbh/>

³¹ https://fin.vlaanderen.be/wp-content/uploads/2020/12/MC_Flanders_-_Technical_Assistance_Mission_Report_Master-V5.pdf

loopbaanbeleid. Voor een effectief Vlaams activeringsbeleid is het nodig om **ruimte te krijgen voor asymmetrisch beleid op maat van de Gewesten binnen het federale kader**. In het kader van de nationale werkgelegenheidsconferentie werden in juni 2021 door de Vlaamse regering in totaal 29 voorstellen bezorgd aan de federale regering, o.m. criteria in functie van de beschikbaarheid van de werklozen op de arbeidsmarkt, opleiding, tijdelijke werklozen enz. Een aantal van deze voorstellen worden momenteel technisch uitgewerkt en zouden zo spoedig mogelijk tot concrete resultaten moeten leiden.

3.2.1.2. Meer mensen aan het werk

De Vlaamse minister van Werk en Sociale Economie en de Vlaamse Regering versterken het activeringsaanbod voor werkzoekenden. Begin december 2021 werd een nieuwe tender '**Integrale Begeleiding Plus**' (IB+) gelanceerd voor wie te lang in de werkloosheid dreigt te blijven. De tender voorziet onder andere in een gespecialiseerde werkgeversbenadering en 'jobhunting' naargelang het profiel van de werkzoekende en zet in op sollicitatievaardigheden, motivatie van de werkzoekende, het werken aan 21e-eeuwse vaardigheden en oriënterende acties. VDAB werkt ook een **nieuwe werkvorm 'GLOW' (groeien en leren op de werkvloer)** uit (hervorming). Deze nieuwe vorm zal de sterktes combineren van de begeleidingsvormen TWE (traject tijdelijke werkervaring) en GOB (gespecialiseerde opleidings-, begeleidings- en bemiddelingsdienst). De doelgroep van deze nieuwe werkvorm zijn werkzoekenden met een grote ondersteuningsnood op vlak van arbeidsmatige zelfredzaamheid. De opdracht voor de begeleidingspartner is om deze werkzoekenden te bemiddelen naar betaald werk. De focus is werk zoeken, behouden en loopbaangroei.

De structurele arbeidskrapte in Vlaanderen situeert zich voor een substantieel deel in de kortgeschoolde jobs. Van de 373.543 vacatures die de afgelopen 12 maand rechtstreeks aan VDAB werden gemeld, vereisten 155.787 vacatures geen specifiek diploma of maximaal een diploma 2de graad secundair onderwijs. Met andere woorden, 41,7% van de ontvangen vacatures zoekt naar kortgeschoolde profielen. De **jobbonus** is een maatregel die zich richt op de lage lonen, en een groot deel van de jobs met een kortgeschoold profiel zullen wellicht in aanmerking komen. Deze hervorming maakt het werk in kortgeschoolde jobs aantrekkelijker, een segment van de arbeidsmarkt in Vlaanderen dat vandaag een aanzienlijk aantal vacatures telt. De werkzaamheidsgraad van kortgeschoolde mensen ligt in Vlaanderen heel wat lager dan de gemiddelde werkzaamheidsgraad. Met deze maatregel maken we werken lonender in het bijzonder voor mensen die het vandaag moeilijker hebben op de arbeidsmarkt. Dit is een van de belangrijke maatregelen om bij te dragen aan de realisatie van de 80% doelstelling. Zoals hierboven werd vermeld, hebben ondernemingen significante moeilijkheden in het vinden van personeel. Indien hier geen actie omtrent wordt genomen, veroorzaakt dit negatieve gevolgen voor Vlaamse ondernemingen en een verlies aan potentiële groei. Door werken lonender en aantrekkelijker te maken, komt de Vlaamse Regering dus ook tegemoet aan dit economisch probleem. De jobbonus bedraagt netto maximaal 600 euro op jaarbasis voor mensen die voltijds werken en hierbij tot maximaal 1.800 euro bruto per maand verdienen. Het bedrag van de Vlaamse jobbonus wordt vervolgens uitgefaseerd richting een bruto maandloon bij voltijdse prestatie van 2.500 euro.

Om langdurig uitkeringsgerechtigde werkzoekenden (> 2 jaar werkzoekend) sterker te activeren en hun competenties te versterken wordt **de gemeenschapsdienst** ingevoerd. De gemeenschapsdienst zal juridisch worden uitgewerkt als een vorm van werkervaringsstage. Binnen het competentieversterkend traject gemeenschapsdienst zal de langdurig werkzoekende kleinschalige taken uitvoeren bij lokale besturen en vzw's om te werken aan vastgestelde generieke competenties en het opbouwen van een arbeidsritme. De werkzoekende krijgt hiervoor een beperkte vergoeding. Wanneer de gemeenschapsdienst passend is binnen het traject naar werk van de langdurig werkzoekenden dient de werkzoekende uiteraard verplicht op dit aanbod in te gaan, net zoals op andere maatregelen, voor zover passend in een traject naar werk.

De kennis van het Nederlands is essentieel om de positie op de arbeidsmarkt voor anderstaligen of mensen met een taalachterstand te versterken. Daarom lanceert de Vlaamse minister van Werk en Sociale Economie het **actieplan 'Vijf voor Taal'**. Met dit plan wil VDAB de taalachterstand wegwerken en meer kansen creëren voor anderstaligen op de arbeidsmarkt.

Specifiek voor wie een grote afstand heeft tot de arbeidsmarkt, in het bijzonder personen met een arbeidsbeperking, realiseert Vlaanderen de ontwikkeling en concretisering van **individueel maatwerk**. Deze hervorming binnen de sociale en reguliere economie zal alle werkgevers de mogelijkheid geven om doelgroepwerknemers met een rendementsverlies en/of begeleidingsnood tewerk te stellen. Zo versterken we de samenhang en wisselwerking tussen de sociale - en reguliere economie en zo moedigen we ondernemingen aan om meer jobs te creëren voor personen met een arbeidsbeperking. Zo kunnen maatwerkbedrijven of sociale-economieorganisaties een rol spelen in de begeleiding van doelgroepwerknemers in ondernemingen die zich situeren binnen het normaal economisch circuit (NEC). Ook worden er nieuwe kansen gecreëerd op het vlak van doorstroom en ter versterking van een inclusieve arbeidsmarkt.

De Vlaamse Regering (2019-2024) stelde zich de doelstelling om tegen het einde van haar legislatuur 120.000 bijkomende mensen aan het werk te krijgen. Op 21/02/2020 ondertekenden de Vlaamse Regering en de sociale partners hiervoor een gezamenlijke engagementsverklaring. Er zal met de sociale partners worden samengewerkt om drempels in kaart te brengen en tot oplossingen te komen. Het gaat o.a. over toegankelijke en betaalbare kinderopvang, mobiliteit en over financiële drempels.

Binnen dit kader werden de **voorrangsregels in de kinderopvang** en de toepassing ervan geëvalueerd om zo werk te maken van effectieve voorrang voor kinderen van ouders die werken, of een opleiding volgen in het kader van een traject naar werk. De evaluatie gebeurde zowel kwalitatief als kwantitatief met aandacht voor zowel het perspectief van de organisatoren als voor het perspectief van de toeleiders naar kinderopvang. Deze evaluatie heeft geleid tot aanbevelingen die werden opgemaakt rekening houdend met de feedback van de sector m.n.:

- de voorrangsregels vereenvoudigen;
- de samenwerking versterken;
- het subsidiesysteem aanpassen om meer flexibiliteit mogelijk te maken.

In 2022 wordt werk gemaakt van de concrete uitwerking en van de implementatie van deze aanbevelingen.

De Vlaamse Regering maakt deze legislatuur iets meer dan 27 miljoen euro vrij voor minstens **2500 nieuwe plaatsen in de kinderopvang** met inkomenstarief (trap 2A). De Vlaamse Regering wil hiermee vooral nieuwe plaatsen creëren in die gemeenten waar de nood het hoogst is. Er wordt gewerkt met een meerjarenprogrammatie. Het voorziene budget wordt gefaseerd beschikbaar gesteld over deze legislatuur maar door de meerjarenprogrammatie is het duidelijk voor iedereen hoeveel plaatsen er tot 2024 naar welke gemeente zullen gaan. Van het totale budget gaat 30% naar de grootsteden en 70% naar de andere gemeenten op basis van de meerjarenplanning. 10% hiervan gaat naar lokale besturen die op basis van betrouwbare cijfers van het lokaal loket kunnen aantonen dat er een grotere aangetoonde nood is dan wat blijkt uit de programmatie. De oproep hiertoe wordt in 2022 verstuurd naar de lokale besturen. Dit moet lokale besturen stimuleren om werk te maken van de organisatie van een lokaal loket op hun grondgebied en van een correcte registratie van de nood. Immers, op lange termijn is het de bedoeling dat bijkomende plaatsen hoofdzakelijk worden toegekend in een stad/gemeente waarvan het lokaal bestuur de nood aan bijkomende plaatsen aantoont met betrouwbare gegevens van het lokaal loket kinderopvang. Omdat de registratie van de niet-beantwoorde vragen nog niet overal op punt staat, wordt geleidelijk tewerk gegaan.

3.2.1.3. Opleiding en loopbaan

De Vlaamse Regering en de Vlaamse sociale partners zijn vastberaden om de gevolgen van de coronacrisis op de arbeidsmarkt aan te pakken vanuit een veerkrachtige en inclusieve arbeidsmarkt. Via het VESOC (Vlaams economisch sociaal overlegcomité) akkoord (**'Alle Hens Aan Dek'**) tussen de sociale partners en de Vlaamse Regering, worden er **drie pijlers en een twintigtal speerpunten** naar voor geschoven. Die drie pijlers zijn (1) een opleidings- en loopbaanoffensief; (2) Vlaanderen digitaliseren; en (3) iedereen (duurzaam) aan het werk. Op die manier werd/wordt de impact van de coronacrisis op de arbeidsmarkt verzacht. De coronacrisis wordt daarbij gezien als een opportuniteit voor meer structurele heroriëntering en om een doorbraak te realiseren in het leren tijdens de loopbaan.

Naast de investeringen en hervormingen in het NPHV (zie 3.2.1.4), blijft de Vlaamse Regering ook structureel inzetten op het aanmoedigen van levenslang leren om de opleidingsdeelname in Vlaanderen te verhogen. De doelstelling is dat alle werknemers, werkzoekenden, tijdelijk werklozen en zelfstandige ondernemers meer wendbaar en inzetbaar zijn in een snel evoluerende maatschappij met bijhorende arbeidsmarktbehoeften.

Het **actieplan levenslang leren ‘Koers zetten naar een lerend Vlaanderen’** werd op 17 december 2021 voorgesteld aan de Vlaamse Regering door de Vlaamse ministers van Onderwijs en Werk. Het wil een coherent en mobiliserend kader bieden voor alle partners die betrokken zijn bij het realiseren van een cultuur van levenslang leren in Vlaanderen.

In dit actieplan formuleert het **Partnerschap Levenslang Leren (PLL)** ambities en acties om van Vlaanderen een lerende samenleving te maken. Het is opgesteld met het jaar 2030 als horizon, maar richt zich in de eerste plaats op de periode tot eind 2024. Het bevat een "kompas" met oriënterende doelstellingen en daaronder verschillende "vlaggenscheppen" met acties binnen een matrixstructuur. Het actieplan wordt ondersteund door een situationele analyse en sluit bovendien aan bij de ambitie van de EU om tegen 2030 een participatiegraad van 60% te bereiken voor formeel en niet-formeel leren voor volwassenen. Op deze manier wordt ook aangesloten bij het actieplan van de Europese Pijler van Sociale Rechten.

Het PLL is een concrete, beleidsmatige stapsteen naar de realisatie van de visie dat iedereen in 2050 leeft, leert én werkt mét zin. Hierbinnen kadert ook de **transitie “Leven, Leren en Werken in 2050”** en het **transitieplatform** van de Vierde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling (VSDO4 zie ook 4). Deze transitie is een gezamenlijke bevoegdheid van Onderwijs en Werk. Binnen dit programma brengen verschillende transitie-experimenten deze toekomstbeelden momenteel in de praktijk, met financiële ondersteuning van het Europees Sociaal Fonds en de Vlaamse overheid. Het verenigt de transitie-managers en vormt een forum voor coördinatie, kennisdeling en informatie-uitwisseling.

De Vlaamse Regering investeert in het kader van een sterk opleiding- en loopbaanbeleid ook in een **competentieprognosemodel** dat de nood aan competenties, de verwachte tekorten en surplusen en bijgevolg de nood aan om- en bijscholing sluitend in kaart brengt op sector-, cluster- en ondernemingsniveau en voor de Vlaamse arbeids- en opleidingsmarkt als geheel. Die informatie moet het mogelijk maken om opleidingen samen met opleidings- en onderwijsverstrekkers en met werkgevers en sectoren te creëren, zodat er beter aansluiting wordt gevonden bij wat de arbeidsmarkt vraagt. Om de gevolgen van de groene transitie op de arbeidsmarkt in te schatten, deed de Vlaamse Regering beroep op steun van de EC via een **Technical Support Instrument (TSI)-project**. Het doel van dit project is om tot een strategie en duidelijke ‘implementatie roadmap’ te komen voor groene jobs en vaardigheden tegen midden 2023. Deze ‘implementatie roadmap’ zal een tijdlijn bevatten, alsook de rollen en verantwoordelijkheden die stakeholders zoals sociale partners, opleidingsverstrekkers en beleidsdomeinen moeten opnemen, om een geslaagde groene transitie op de arbeidsmarkt waar te maken.

Competentieprognoses op verschillende niveaus tonen dat mensen met digitale en STEM-competenties (Science, Technology, Engineering, Mathematics) hard nodig zullen zijn zodat ondernemingen en hun (potentiële) werknemers veerkrachtig kunnen omgaan met huidige en toekomstige veranderingen zoals vergroening en digitalisering. De Vlaamse Regering investeert daarom in een STEM-agenda die transformaties duurzaam moet ondersteunen. De **STEM-agenda 2030** zet in op een hogere instroom in STEM-opleidingen en -loopbanen, op STEM-specialisten en op het algemeen versterken van STEM-competenties in de ruime maatschappij: de ‘STEM-geletterdheid’.

Om de structurele krapte en kwalitatieve mismatches op de arbeidsmarkt te verlichten wordt er verder ingezet op zij-instroom om transitie tussen de sectoren te faciliteren. Zo worden acties ondernomen in het kader van het relanceplan ‘Alle Hens aan Dek’ en het **‘Actieplan Zorg’** om de (zij-)instroom in zorgberoepen te verhogen en op die manier het tekort aan gekwalificeerde arbeidskrachten in de sector op te vangen. Het **‘Actieplan Horeca’** van VDAB moet een antwoord bieden op de grote tekorten aan personeel in de horecasector. De coronacrisis, met een langdurige sluiting van horecazaken, zorgde ervoor dat heel wat horecamedewerkers de sector definitief verlieten. En dat terwijl de horeca lang voordien al te maken had met een lange lijst van knelpuntberoepen.

3.2.1.4. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: een inclusieve arbeidsmarkt, het leer-en loopbaanoffensief, levenslang leren (leer-en loopbaanrekening) en digibanken

In het kader van het NPHV grijpt de Vlaamse Regering ook in op de vraagzijde van de arbeidsmarkt en meer bepaald het aspect van **discriminatie op de arbeidsmarkt**. Via deze hervorming, zullen alle sectoren acties inzake non-discriminatie en evenredige participatie op de arbeidsmarkt ondernemen, zoals het uitvoeren van een nulmeting op basis van sensibiliserende correspondentietesten (35 sectoren), opleidingen over het omgaan met discriminatie, communicatiecampagnes over omgaan met alle vormen diversiteit op de werkvloer,... Betreffende de nulmeting maken sectoren in de loop van 2021-2022 een monitoringsoefening die meer inzicht moet bieden in het voorkomen van arbeidsmarktdiscriminatie, om zo te komen tot meer doelgerichte actie. Daarbij maken de sectoren een inschatting van de vormen van discriminatie die binnen hun sector te verwachten zijn. Voor deze acties wordt begeleiding en ondersteuning voorzien vanuit een tripartite (overheid –sociale partners –experten) intersectorale begeleidingsgroep.

Heel wat acties uit het **leer-en loopbaanoffensief** kregen een plaats in het NPHV. De focus ligt op opleidingsdeelname, onder andere bij tijdelijk werklozen. Dit via de tijdelijke verruiming van het Vlaams Opleidingsverlof (VOV) voor gemeenschappelijk gebruik door werkgever en werknemer en door het systematisch versterken van e-leren. In 2021 telde VDAB 264.492 inschrijvingen voor online opleidingen. Dat komt neer op een stijging van 30% t.o.v. 2020. Sinds dit schooljaar, is er ook een tijdelijk gezamenlijk besluitrecht tussen werknemers en werkgevers bij het gebruik van het Vlaams opleidingsverlof. Sinds de invoering stijgt het aantal aanvragen voor het Vlaams opleidingsverlof. Via de oproepen voor opleidingssteun en strategische investerings- en innovatiesteun in maatwerkbedrijven wordt via het NPHV ook in de sociale economie geïnvesteerd. De Vlaamse Regering en de Vlaamse sociale partners spraken ook af om zo veel mogelijk tijdelijk werklozen, in het bijzonder de intensief tijdelijk werklozen, te laten instappen in een opleiding, stage, vrijwilligerswerk of tijdelijke job. Voor tijdelijke werklozen is ons objectief op termijn om alle intensief tijdelijke werklozen te bereiken én zich te laten inschrijven bij VDAB. Voor het realiseren van deze ambitie is Vlaanderen afhankelijk van de federale regering om hiervoor het kader te scheppen. Deze vraag werd reeds neergelegd bij de federale regering. VDAB doet een opleidingsaanbod aan elke intensief tijdelijke werkloze. In 2021 werd beoogd dat 75% van de intensief tijdelijk werklozen een opleiding, stage of vrijwilligerswerk volgt of instapt in een tijdelijke job. VDAB werkte hiervoor begin 2021 een aanpak uit, met als doel alle tijdelijk werklozen te benaderen met een passend aanbod. Hoe intensiever de tijdelijke werkloosheid, hoe intensiever en persoonlijker het aanbod van VDAB.

Er bestaan in Vlaanderen verschillende ondersteuningsinstrumenten voor werkenden die een opleidingen willen volgen. Rechten hierop zijn momenteel afhankelijk van kenmerken zoals het statuut, de scholingsgraad en de opleiding die men wil volgen. In het licht van OESO-aanbevelingen wil de Vlaamse Regering gaan naar een **individuele leer-en loopbaanrekening**, dat het individu centraal stelt en werkenden aanmoedigt hun loopbaan in eigen handen te nemen en opleiding te volgen. Deze hervorming, opgenomen in het NPHV, vertrekt vanuit een persoonlijke digitale portefeuille met opleidings- en loopbaanincentives. We werken toe naar een breed toegankelijk instrument, met daarbinnen extra aandacht voor kwetsbare groepen zoals kort- en middengediplomden en personen met risico op kwalificatieveroudering. Ook de overdraagbaarheid van rechten doorheen de tijd wordt in de hervormingsoefening mee onderzocht.

Met de **oprichting van digibanken** wil de Vlaamse overheid het risico op digitale uitsluiting verminderen. Bij digibanken kunnen kwetsbare burgers terecht voor het ontlenen van hardware, het volgen van laagdrempelige opleidingen rond concrete digitale vaardigheden, en ondersteuning in het gebruik van online dienstverlening. Binnen Vlaanderen zijn er al verschillende ondernemingen en organisaties aan de slag met e-inclusie. Het is de ambitie van dit project om deze diverse spelers in lokale en brede samenwerkingsverbanden als digibanken te verenigen. In het najaar 2021 lanceerde het Departement Werk en Sociale Economie (WSE) 2 oproepen voor de opstart van zulke digibanken. Op 1 februari 2022 schoten de eerste 6 digibanken uit de startblokken. Daarnaast staan 29 potentiële digibanken in de steigers. Doorheen 2022 zullen deze oproepen meerdere keren herhaald worden.

3.2.2 Onderwijs

3.2.2.1. De prestaties en de inclusiviteit van de onderwijs en opleidingssystemen verbeteren en de vaardighedenmismatches aanpakken.

Taalkennis en taalvaardigheid Nederlands verhogen

Vanaf het schooljaar 2021-2022 is een **taaltest bij alle kinderen in de derde kleuterklas verplicht**. Bedoeling is dat kleuters een eventuele taalachterstand in de rest van het schooljaar kunnen inhalen. Kinderen die aan de lagere school beginnen met een taalachterstand, lopen vaak ook achterstand op andere gebieden op. Nu de leerplichtleeftijd verlaagd is naar vijf jaar, moeten alle kinderen naar de derde kleuterklas. En dat is een opportuniteit om met een screening de taalachterstand bij alle kinderen tijdig te detecteren én te remediëren.

De taaltest, de KOALA-test vindt tussen 10 oktober en 30 november plaats. Blijkt de achterstand op het einde van de kleuterklas alsnog te groot, dan kan de klassenraad adviseren om de overstap naar de lagere school uit te stellen. Als ouders dat advies naast zich neerleggen, dan krijgt het kind in het eerste leerjaar een taalintegratietraject opgelegd. Dit kan onder meer in de vorm van een taalbadklas, of een ander volwaardig alternatief.

Voor de taalintegratietrajecten die volgen op de taalscreening ontvangen scholen voor gewoon basisonderwijs in het schooljaar 2021-2022 12 miljoen euro, onder de vorm van zorgpunten. De verdeling van deze middelen gebeurt op basis van het aantal 4-jarige kleuters met een thuistaal die niet Nederlands is.

De **taalstimulerende activiteiten Nederlands** die tijdens de zomervakantie van 2020 voor het eerst werden ingericht op verschillende locaties in Vlaanderen en Brussel lopen verder tot en met de zomer van 2022. Hiertoe worden subsidies toegekend aan de organiserende instanties. Deze taalstimulerende activiteiten zijn bedoeld voor kinderen en jongeren tot 18 jaar.

Daarnaast worden vanaf september 2022 diverse acties uitgerold in het kader van het **Leesoffensief** – dat inzet op het versterken van leesvaardigheden (technisch lezen, begrijpend lezen én leesmotivatie). Bij de acties die vanuit onderwijs opgestart worden, is er speciale aandacht voor de kinderen van de 3e kleuterklas – 1e leerjaar en voor TSO/BSO leerlingen.

Kwaliteit opvolgen via gestandaardiseerde, gevalideerde en genormeerde toetsen (Vlaamse toetsen)

Uit de peilingen en internationaal vergelijkend onderzoek blijkt dat de resultaten voor bepaalde domeinen zoals wiskunde, wetenschappen en begrijpend lezen, al enkele jaren in dalende lijn zitten.. Vanaf schooljaar 2023-2024 nemen **lagere en secundaire scholen daarom de eerste Vlaamse toetsen af**. Vlaamse toetsen zijn gestandaardiseerde, genormeerde en gevalideerde net- en koepeloverschrijdende toetsen, met als primaire doel de interne kwaliteitszorg van scholen te ondersteunen en zo mee de onderwijskwaliteit te versterken. Het is een instrument in het kader van het monitoren van leeruitkomsten en het meten van leerwinst. Kennis die op zich weer bijdraagt tot het ondersteunen van het intern kwaliteitszorgsysteem van de scholen, de externe kwaliteitscontrole door de inspectie, de ondersteuning van scholen door de pedagogische begeleidingsdiensten én het monitoren van het bereik van onderwijsdoelen door leerlingen op systeemniveau. De toetsen worden centraal opgesteld, digitaal afgenomen, verwerkt en geanalyseerd. Ze beperken zich in eerste instantie tot Nederlands (begrijpend lezen, schrijven, grammatica) en wiskunde.

Een pragmatisch en realistisch leersteundecreet

De Vlaamse Regering vervangt het M-decreet voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften door het **decreet leersteun**. In dit decreet wordt een nieuw model voor ondersteuning van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het gewoon onderwijs uitgewerkt: het leersteunmodel.

Het decreet leersteun en het leersteunmodel gaan vanaf 1 september 2023 gefaseerd van start. Het is de ambitie van de Vlaamse Regering om ervoor te zorgen dat alle leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen met een maximale leerwinst. Het decreet verhoogt de onderwijskwaliteit en waarborgt de werkbaarheid voor scholen en leerkrachten. Er wordt ingezet op de versterking van het gewoon onderwijs, de leersteun en het buitengewoon onderwijs.

De Vlaamse Regering ambieert:

- een sterke basiszorg en verhoogde zorg in het gewoon onderwijs;
- een duurzaam leersteunmodel met passende arbeidsvoorwaarden voor ondersteuners;
- een volwaardige plaats en een versterking van de kwaliteit voor het buitengewoon onderwijs.

Onderwijsmiddelen inzetten waar ze bedoeld zijn

Er wordt extra aandacht geschonken aan de **optimalisatie van de nieuwe Gelijke Onderwijskansen (GOK)**-cyclus in het buitengewoon basisonderwijs en het gewoon en buitengewoon secundair onderwijs. De onderwijsinspectie zal eveneens de GOK-controle integreren in haar doorlichtingen. Scholen moeten excellent onderwijs realiseren voor elke leerling en een correcte en doelgerichte besteding van de toegekende werkings- en omkaderingsmiddelen garanderen.

Binnen het kader van de **Vlaamse brede heroverweging** (zie 3.1.2.) werd door het departement Onderwijs en Vorming een rapport gemaakt over o.a. de **financiering secundair onderwijs**. De effectiviteit en de efficiëntie van inzet van middelen werden daarin tegen het licht gehouden en tal van beleidsvoorstellen om deze processen te optimaliseren werden gemaakt. Aanvullend hierop wordt ook gestart met een **spending review die over financiering hoger onderwijs** zal handelen.

Investering in de professionaliseren van leraren

Goede leraren zijn één van de belangrijkste factoren om een hoge onderwijskwaliteit te kunnen garanderen. Daarom werd, met ondersteuning van de EC (in kader van het SRSP), **het project ‘the multi-layered implementation of the teacher induction guidance reform as a leverage for continuous professional development’** opgestart. Dit project leidt tot wetenschappelijk onderbouwde kennis waarmee methodieken kunnen ontwikkeld worden die scholen kunnen inzetten om op meer structurele wijze de aanvangsbegeleiding van nieuwe leraren te verankeren in hun werking.

In deze context nam Vlaanderen ook actief deel aan de internationaal vergelijkende studie **“Teachers’ Professional Learning Study”**³² van de OESO. Het onderzoek maakt een analyse van het beleid op het vlak van de professionele ontwikkeling van leraren over het volledige professionele continuüm: de lerarenopleiding, aanvangsbegeleiding en de permanente professionalisering. De bevindingen van dit rapport (2021) zullen onder meer de basis zijn om in het voorjaar van 2022 de visie en de acties rond professionalisering leraren met alle onderwijsactoren te optimaliseren. De sociale partners engageerden zich hiertoe via CAO XII.

Ondertussen wordt er verder ingezet op de **professionalisering van de leraren(teams) en directies** via het programma van de prioritaire nascholing waar de Vlaamse minister van Onderwijs om de 2 jaar prioritaire thema’s vaststelt om het beleid te ondersteunen. Een oproep nodigt geïnteresseerde organisaties uit om de gekozen thema’s te vertalen in een specifiek nascholingsaanbod voor leraren, directies, pedagogische begeleiders en lerarenopleiders. De minister maakt dan een selectie van kwaliteitsvolle projecten.

Voor de schooljaren 2020–2021 en 2021–2022, werd als thema voor deze de prioritaire nascholing ‘begrijpend lezen voor lerarenteams basisonderwijs’ gekozen.

- Reguliere budgetten nascholing en professionalisering waar er voor basis en secundair onderwijs jaarlijks ongeveer 10 miljoen euro voorzien wordt. Gemiddeld genomen betekent dit een vrij inzetbaar bedrag van 78 euro per personeelslid/ambt per jaar. Bij de verdere besprekingen van het optimaliseren van de professionalisering zal bekeken worden of deze budgetten moeten en kunnen opgetrokken worden;

³² Meer achtergrondinfo beschikbaar op: <https://www.oecd.org/education/teachers-professional-learning-study/>
<https://www.oecd.org/education/teachers-professional-learning-study/continuing-professional-learning/Flemish-community-belgium-background-report.pdf>
<https://www.oecd.org/education/teachers-professional-learning-study/continuing-professional-learning/TPL-Study-Design-and-Implementation-Plan.pdf>

- De Vlaamse overheid voorziet ook eenmalige relancemiddelen om teams te professionaliseren in het kader van de thematieken Digisprong, Edusprong en 'Van kwetsbaar naar weerbaar' (zie andere delen van deze tekst). In 2022 gaat het respectievelijk over 11 miljoen euro, 10 miljoen euro en 6 miljoen euro;
- Voor de uitrol van het nieuwe concept leersteun (zie hoger) zijn er tevens recurrente middelen voorzien (4,3 miljoen euro).

De daaropvolgende schooljaren zullen focussen op de 'professionalisering van schoolteams rond taalintegratietrajecten' of van 'lerarenteams wiskunde/PAV 1ste graad secundair'. Hiervoor is jaarlijks een budget van 577.000 euro voorzien.

Bijsprong

De COVID-19-pandemie stelt grote uitdagingen aan het onderwijs in Vlaanderen. Voor veel leerlingen, in het bijzonder voor de meest kwetsbare leerlingen, zorgde de pandemie voor een verhoogde leerachterstand. Deze leerachterstand wegwerken is een absolute prioriteit. Om dit maximaal te kunnen realiseren wil de Vlaamse overheid scholen extra ondersteunen door het voorzien van bijkomende omkadering, de "**bij sprong**". Voor deze maatregel is 85 miljoen euro voorzien in het schooljaar 2021-2022. Omkadering: Scholen voor het gewoon en buitengewoon basis- en secundair onderwijs en centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs kunnen bijkomende omkadering aanvragen in de vorm van lestijden (basisonderwijs), uren-leraar (gewoon secundair onderwijs) en lesuren (buitengewoon secundair onderwijs). De middelen kunnen ingezet worden vanaf 1 september 2021 tot en met 30 juni 2022. Leerlingen die beantwoorden aan de leerlingenkenmerken voor de SES-omkadering in het gewoon basisonderwijs of de GOK-omkadering in het gewoon secundair onderwijs en leerlingen DBSO krijgen bijkomende middelen.

3.2.2.2 De ontwikkeling van vaardigheden aanmoedigen

Edusprong

Volwassenenonderwijs is een belangrijk element in het Vlaams herstelplan. Met het **strategisch plan "Edusprong voor volwassenen: volwasseneneducatie versterkt"** krijgt het volwassenenonderwijs een boost. De Vlaamse overheid trekt 60 miljoen euro uit om de negatieve effecten van de gezondheidscrisis in de volwasseneneducatie weg te werken. Ook structurele uitdagingen worden aangepakt. De belangrijkste elementen van het plan zijn (1) het versterken van digitale competenties, (2) het aanpakken van ongekwalificeerde uitstroom en (3) het versterken van arbeidsmarktkansen.

Edusprong wil van volwassenenonderwijs in Vlaanderen een sterk en gekend merk maken dat aansluiting vindt bij de arbeidsmarkt en andere opleidingsverstreckers. Dit plan is ontwikkeld en zal worden uitgevoerd in het kader van een langetermijnvisie op een leven lang leren en in samenwerking met de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB), Syntra en andere belanghebbenden.

In het kader van Edusprong werd een eerste projectoproep gelanceerd die 10 miljoen euro verdeelde onder de centra voor basiseducatie (cbe) en de centra voor volwassenenonderwijs (cvo). In de mededeling aan de Vlaamse Regering van 16 juli 2021 werd het kader uitgewerkt voor de projectoproep waarbij de centra de kans kregen een projectplan in te dienen voor een vooraf bepaald trekkingsrecht. Een jury beoordeelde de projectplannen volgens de vastgelegde criteria in twee fases. Op 26 november 2021 werd het subsidiebesluit met de toekenning van de projectmiddelen goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Deze projecten zijn binnen de centra ondertussen opgestart. Naast de verdeling van middelen aan de cbe en cvo via projectoproepen, worden ook een aantal Edusprong-acties centraal gecoördineerd (bvb. opleidingskompas, communicatiecampagne).

De vooropgestelde werkwijze en doelstellingen daarvan worden momenteel verder uitgewerkt en over een eerste stand van zaken werd reeds gecommuniceerd naar de centra. De Edusprong speelt in op de Europese Pijler van Sociale Rechten.

Duaal leren

Bij duaal leren in het secundair onderwijs verwerft een leerling **kennis en vaardigheden in een school**, een centrum voor deeltijds onderwijs of een Syntra-lesplaats **én op de werkvloer**. Een leerling die geslaagd is voor de opleiding, ontvangt een diploma of getuigschrift van de studierichting. Sinds het schooljaar 2019-2020 werd duaal leren uitgerold in het Vlaamse opleidingslandschap, en kende een gestage groei.

Op 1 september 2021 worden 89 verschillende opleidingen 596 keer aangeboden in Vlaanderen en dit in diverse sectoren, zoals zorg, technologie, horeca en bouw. Populairste opleidingen zijn verzorgende/zorgkundige en Kinderbegeleider & elektrotechnicus. Binnen 19 sectorale partnerschappen zetten opleidingsverstrekkers én sectororganisaties hun schouders onder duaal leren, in functie van een ruim en kwalitatief netwerk aan leerondernemingen. Daarnaast lopen er 10 projecten in het kader van ESF project 'Impuls Duaal Leren'.

De uitrol van duaal leren in het hoger en volwassenenonderwijs werd intussen opgestart. Van april 2021 tot juni 2023 lopen 14 ESF-projecten in onderwijsinstellingen (10 hogescholen en 4 cvo's) om proeftuinen op te starten binnen duaal leren, visies te vormen en verbredingsstrategieën te ontwikkelen. Het regelgevend kader werd intussen uitgewerkt om duaal leren in het volwassenenonderwijs te starten op 1 september 2022. Voor duaal leren in het hoger onderwijs worden de resultaten van de proefprojecten afgewacht.

3.2.2.3. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: voorsprongfonds en digisprong

Voorsprongfonds

In uitvoering van het relanceplan Vlaamse Veerkracht keurde de Vlaamse Regering op 26 februari 2021 het ontwerp van de visienota '**Voorsprongfonds hoger onderwijs**' voor het luik onderwijs goed. Het Voorsprongfonds zal ons hoger onderwijs sterker, flexibeler en digitaal maken. We vertrekken vanuit de kansen die zich postcorona voordoen en pakken tegelijkertijd de structurele uitdagingen aan. We mikken op vernieuwingen die het hoger onderwijs een sterkere arbeidsmarktgerichte/maatschappelijke focus, een focus op levenslang leren en een 21ste-eeuws, digitaal karakter geven. Flexibiliteit, innovatie en verduurzaming staan voorop. Om deze ambitie waar te maken richten we ons op **3 inhoudelijke speerpunten**:

- De uitbouw van een Vlaams opleidingsportfolio dat toekomstbestendig en wendbaar is: binnen dit speerpunt zullen we inzetten op de implementatie van trajecten die leiden naar een toekomstbestendig en wendbaar opleidingsportfolio in alle hogeronderwijsinstellingen, de heroriëntering van curricula en een breed proces naar een nieuwe profilering van hoger onderwijs in Vlaanderen;
- Veel meer mogelijkheden aanreiken om levenslang te leren binnen het hoger onderwijs: Binnen dit speerpunt kunnen hogeronderwijsinstellingen concrete initiatieven vormgeven die zich richten op het (her)ontwerpen van hun opleidingsaanbod om het toegankelijk en wendbaar te maken met het oog op levenslang leren. Daarnaast zal er werk gemaakt worden van Vlaamse visie rond levenslang leren in hoger onderwijs;
- Volop inzetten op digitale onderwijsvormen: Het Voorsprongfonds wil onderwijsinstellingen ondersteunen bij het kwaliteitsvol verduurzamen van nieuwe werkvormen binnen het hoger onderwijs waarbij een ideale mix van fysiek onderwijs op de campus en digitaal onderwijs op afstand wordt nagestreefd.

Op 9 juli 2021 hechtte de Vlaamse Regering haar goedkeuring aan de "Oproep tot het indienen van een plan, door de hogescholen en universiteiten, tot het bekomen van een projecttoelage in het kader van het Voorsprongfonds". Deze oproep werd overgemaakt aan de betrokken instellingen. Zij hadden de tijd tot 8 september 2021 om een plan in te dienen. In de periode tussen 9 juli en 8 september 2021 heeft de minister, bevoegd voor onderwijs, een jury samengesteld. Alle hogeronderwijsinstellingen dienden een plan en projecten in voor het Voorsprongfonds. Zoals voorzien konden projecten die in de eerste juryronde geen positief advies ontvingen, opnieuw aangeboden worden in een tweede ronde. De middelen werden verdeeld aan de deelnemende instellingen voor hoger onderwijs door de besluiten van de Vlaamse Regering van 26 november 2021 en 17 december 2021. Het Voorsprongfonds speelt in op de EPSR.

Digisprong

De Vlaamse Minister van onderwijs wil met de **Digisprong** een inhaalbeweging maken op vlak van digitalisering van leren en lesgeven in het leerplichtonderwijs. Het is de ambitie van de minister om de digitale competenties van alle lerenden, van lagereschoolkind tot volwassene, te versterken. Vanuit een sterk Vlaams e-inclusiebeleid, wordt er ook bijzondere aandacht geschonken aan kwetsbare doelgroepen. De maatregelen en acties om afstandsonderwijs te faciliteren, worden gekaderd binnen het relanceplan en het streven naar digitale inclusie. Er wordt ingezet op 5 fronten voor een versneld digitaliseringsbeleid:

- (1) een digitaal vriendelijke overheid
- (2) ICT-infrastructuur
- (3) ICT-visie en schoolbeleid
- (4) digitale leermiddelen en
- (5) ICT-vaardigheden.

Een sterke ICT-infrastructuur en ontwikkeling van een ICT-visie en -beleid van scholen gelden als basisvoorwaarde om te komen tot een digitale versnelling. Om de ICT-vaardigheden bij leraren en in schoolteams in het leerplicht- en volwassenenonderwijs verder te ontwikkelen, worden bestaande initiatieven versterkt en zullen IT-bootcamps voor leerkrachten en ICT-coördinatoren georganiseerd worden.

De digitale transformatie van het Vlaamse onderwijs is een complex proces. Om de vele diverse acties en projecten in het onderwijsveld vanuit eenzelfde kader te coördineren en te ondersteunen, werd ook een **kennis-en adviescentrum** opgericht.

3.3. Ondernemerschap, concurrentie, digitalisering en innovatie

3.3.1. Ondernemerschap en concurrentie

3.3.1.1. Maatregelen inzake ondernemerschap en concurrentie

Op het vlak van economie en ondernemerschap stonden de voorbije twee jaar in het teken van **ondersteunen van de economie en het vermijden van het faillissement van gezonde ondernemingen** door de gevolgen van de coronacrisis en het ondersteunen van een succesvolle doorstart. Vlaanderen heeft daarvoor een aantal laagdrempelige steuninstrumenten ontwikkeld met het oog op het ondersteunen van de liquiditeit van de getroffen ondernemingen. Daarnaast werden ook instrumenten in de markt gezet om de solvabiliteit van ondernemingen te herstellen. Lange termijnfinanciering wordt ondersteund via **waarborgen en de Corona-achtergestelde lening**. Daarnaast werd ook het **Welvaartsfonds** operationeel. Met het Welvaartsfonds wil Vlaanderen een antwoord bieden op de financiële uitdagingen waar bedrijven nu mee geconfronteerd worden. De Vlaamse overheid voorziet voor het Welvaartsfonds een startkapitaal van 240 miljoen euro, terwijl 260 miljoen euro zal worden geïnvesteerd door private partners. Tevens werd met succes de burger aangesproken om via de win-winlening en het vriendenaandeel, dankzij een fiscale incentive, quasi-kapitaal en kapitaal aan kmo's ter beschikking te stellen.

Met het **actieplan 'Werk aan de winkel'** legt Vlaanderen de focus op het stimuleren van innovatie in de **detailhandelssector**. Acties zijn gericht op vernieuwde en gedynamiseerde winkelconcepten en bruisende winkelstraten en handelskernen. Steden en gemeenten worden hierbij ondersteund door een "profploeg", een team van doorgewinterde experts en innovatieve denkers die een bijdrage kunnen leveren aan het bekomen van meer bedrijvige kernen en bruisende buurten. Handelaars worden geholpen bij de digitale transformatie door het **e-commerce-actieplan "Het Internet. Ook uw zaak"**. Daarnaast wordt het lokale detailhandelsbeleid ondersteund met de ontwikkeling van een Smart Retail Dashboard met relevante beleidsdata.

Wat de **competitiviteit van energie-intensieve bedrijven** betreft, worden ook maatregelen genomen. Om het concurrentieel nadeel van energie-intensieve bedrijven door indirecte CO2-kosten weg te werken en te vermijden dat deze bedrijven zich delokaliseren naar landen buiten de Europese Unie, zal Vlaanderen in 2022 het systeem van de compensatie indirecte emissiekosten verderzetten. Deze maatregel heeft als doel de competitiviteit van energie-intensieve bedrijven te verzekeren. Bedrijven zullen echter wel moeten voldoen aan een aantal bijkomende voorwaarden vooraleer ze compensatie kunnen krijgen. Zo moeten ze onder bepaalde voorwaarden het steunbedrag voor minstens de helft besteden aan projecten die

zorgen voor emissiereducties, en moeten ze een **energiebeleidsovereenkomst** (EBO) afsluiten indien ze behoren tot de doelgroep van de EBO. Daarbij engageren ze zich om regelmatig alle mogelijke energiebesparingsmaatregelen in kaart te brengen en de rendabele investeringen ook uit te voeren. Verder moeten ze een bedrijfsplan voorleggen dat aantoont hoe ze zich zien evolueren binnen het klimaatneutraal Europa in 2050.

De **uitrol van 5G in Vlaanderen** is in eerste instantie afhankelijk van de toekenning van 5G-rechten door de federale overheid. Tot medio februari 2022 konden kandidaten zich daar aanmelden. De eigenlijke veiling zal in juni 2022 plaatsvinden. Nadien kan de uitrol in Vlaanderen gerealiseerd worden, zoals voorzien in het Vlaams regeerakkoord. Binnen de Vlaamse overheid zijn er mogelijkheden om een Tower Company op te richten in samenwerking met een nutsbedrijf. Het doel is om infrastructuur te delen tussen telecomoperatoren en het nutsbedrijf zodat zij kosten kunnen besparen en de uitrol interessanter en versneld wordt. Afsluitend kan opgemerkt worden dat aangezien de **deregulering van toegang tot het beroep in 2018 werd afgerond**, er geen drempels meer zijn weg te nemen.

3.3.1.2. Vlaamse bijdrage aan het NPHV : snellere vergunnings- en beroepsprocedures

Het project **snellere vergunnings- en beroepsprocedures** maakt als hervorming deel van het NPHV. Dit hervormingsinitiatief beoogt procedures die resulteren in betere beslissingen zonder afbreuk te doen aan relevante inspraak en de bescherming van het leefmilieu. De nodige hervormingen om de beroepsprocedures te versnellen en de achterstand weg te werken werden decretaal verankerd. Voor het optimaliseren van de omgevingsvergunning, de wijziging van het omgevingsbesluit en de hervorming van de milieueffectenrapportage zullen regelgevingstrajecten worden opgestart. Tot slot wordt ook het omgevingsloket uitgebreid. Hiervoor wordt gewerkt rond vier sporen

- 1) de globale datastructuur en procedurele aanpak in functie van 'structurele beslissingsinhoud';
- 2) functionele en procedurele aanpassingen en uitbreidingen van het Omgevingsloket
- 3) aanpassingen en verbeteringen aan de technische architectuur en
- 4) het publieke loket: inzage en inspraak in de omgevingsprocedures.

3.3.2. Innovatie

3.3.2.1. Sterke O&O-cijfers

Innovatie staat centraal in de benadering van de relance. In de eerste plaats omdat innovatie nodig is om bedrijven competitief te houden en de productiviteitsgroei te versterken, zodat er jobs behouden worden en bijkomen in Vlaanderen. Vlaanderen heeft in 2019 voor het eerst de 3 procentnorm voor O&O overschreden. De O&O-intensiteit in 2019 was **3,35% van het bbp** (zie 2.4.). Het innovatiebeleid slaagt er steeds meer in om ook **kleine(re) bedrijven te bereiken**. De bedrijfsuitgaven voor O&O zijn in Vlaanderen sinds 2010 meer dan verdubbeld. In deze periode zijn O&O-bestedingen van kleine ondernemingen (tot 50 werknemers) meer dan verdrievoudigd. Het aandeel van kleine ondernemingen nam toe van ca. 14% in 2010 tot meer dan 21% in 2019. Deze inhaalbeweging heeft zich sinds een drietal jaren ingezet. De spreiding van O&O over meer sectoren en bedrijfstypes is een uitdaging voor onze regio.

Met de toenemende middelen voor O&O wil Vlaanderen doorstoten naar de top 5 van innovatieve kennisregio's in Europa en ook op andere terreinen mikt Vlaanderen op de Europese top. Zo nam de Vlaamse Regering op 13 november 2021 akte van de Vlaamse waterstofvisie³³ waarmee het de ambitie heeft op een Vlaamse koploper te worden inzake waterstoftechnologie. De Vlaamse Regering trekt hier resoluut de kaart van duurzame innovatie. Via onderzoek en innovatie moeten we de komende jaren de noodzakelijke ondersteuning bieden aan productie en gebruik van duurzame waterstoftechnologieën. Innovatie zal de kostprijs van die technologieën verlagen zodat het een belangrijke rol kan innemen in de duurzame transitie weg van fossiele brandstoffen. Met de goedkeuring van een Vlaamse Conceptnota CCUS (Carbon Capture, Utilisation and Storage) op 26 november 2021 wil de Vlaamse Regering ook de uitrol van CCUS in Vlaanderen versnellen. Hierbij wordt ingezet op zeven hefboomacties. Zo zal onder meer werk gemaakt worden van de uitbouw van geschikte CCUS-infrastructuur, waarbij ook het regelgevend kader voor het transport van CO₂ wordt uitgewerkt. Verder wordt de samenwerking met

³³ <https://www.ewi-vlaanderen.be/sites/default/files/bestanden/5fad5387b328e9000c00018b.pdf>

CCUS pionierslanden als Noorwegen, Nederland en Denemarken uitgebouwd. Het is dan ook geen toeval dat waterstof een belangrijke prioriteit was voor Vlaanderen binnen het NPHV (zie 3.3.2.2.).

3.3.2.2. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: versterken O&O, inzetten op waterstofeconomie en verbreden innovatiebasis

Met middelen uit het NPHV geeft Vlaanderen een bijkomende impuls aan onderzoek en ontwikkeling door een **investering van 280 miljoen euro**. Deze investeringen zijn gericht op 3 thema's: digitalisering, duurzaamheid en zorg en hebben zowel betrekking op een versterking van kennisinstellingen in Vlaanderen als op versterking van onderzoek en ontwikkeling in bedrijven. In 2021 werd reeds over een belangrijk deel van deze investeringen beslissingen genomen en werden meer dan 100 projecten vastgelegd voor in totaal meer dan 153 miljoen euro. Het gaat om onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten van bedrijven, onderzoeksinfrastructuur van kennisinstellingen, universiteiten en hogescholen en projecten gericht op bio-economie. De resterende middelen zullen in 2022 vastgelegd worden.

Innovatie is voor Vlaanderen de sleutel om internationale doelstellingen en engagementen op het vlak van klimaat, energie en milieu op een realistische manier te bereiken. Maar dit moet ook een economische meerwaarde opleveren voor onze bedrijven en de werkgelegenheid een duw geven. Daartoe werden verschillende elkaar versterkende extra beleidsinitiatieven uitgewerkt zowel op het vlak van waterstof, energie, water als voor circulaire economie. We rollen hiertoe onder andere een **waterstofvisie en -plan** uit voor onderzoek en industriële ontwikkeling en investeren met middelen vanuit het NPHV additioneel 125 miljoen euro in de waardenketen voor de waterstofeconomie. Voor investeringen in onderzoek in de landbouw en **waterbesparende technieken** in bedrijven werd 16 miljoen euro voorzien. Daarnaast wil Vlaanderen een bijkomende impuls geven aan de **circulaire economie** door bijkomend 25 miljoen euro te investeren met specifieke focus op de bouwsector en de maakindustrie.

Naast bijkomende investeringen in O&O werden ook stappen gezet om het aantal **innoverende bedrijven** in Vlaanderen op te trekken en het instrumentarium dat Vlaanderen inzet om ondernemingen aan te zetten tot innovatie laagdrempeliger te maken voor kleine ondernemingen. Tevens willen we met het steuninstrumentarium sterker inzetten op economische en maatschappelijke valorisatie van de resultaten van innovatie. In het Vlaams regeerakkoord werd deze uitdaging verwoord als het verbreden van het O&O-instrumentarium naar kleine bedrijven. Daartoe werd onder andere de kmo-groei subsidie hervormd, werd een oproep innovatieve starterssteun gelanceerd en steun voor O&O haalbaarheidsstudies ontwikkeld. Deze focus op kleinere bedrijven en een bredere innovatiebasis werd ook als hervorming opgenomen in het NPHV onder de titel **verbreding van de innovatiebasis**.

3.3.3. Digitalisering

3.3.3.1. Digitale transformatie

Digitale transformatie is één van de zeven speerpunten van het relanceplan Vlaamse Veerkracht waarbij de regering mikt op een groeistrategie die van Vlaanderen een leidende en toonaangevende data-economie en -samenleving maakt. Deze digitale transformatie steunt op drie horizontale basispijlers.

1. **Data als grondstof valoriseren:** In het Vlaanderen van morgen staan er geen limieten op data en hoe we met data betere beslissingen mogelijk kunnen maken. Een Vlaamse dataspace, geënt op Europese initiatieven, waar partijen industriële, commerciële, en overheidsdata kunnen uitwisselen, zal een belangrijke hefboom vormen, ook voor realtime data van slimme IoT (Internet of Things) toestellen. Tegelijkertijd waarborgen we burgers en bedrijven dat data in vertrouwen gedeeld kan worden, waarbij zij steeds de controle over hun eigen data behouden.
2. **Focus op de overheidsdienstverlening zelf:** Ook voor overheden is digitalisering niet langer een keuze maar een noodzaak. Waar vroeger digitalisering werd bekeken als een apparaatskeuze om de werking efficiënter te maken, is het vandaag een noodzakelijke transformator geworden. Digitale transformatie is geen doel op zich. Het is een middel om de overheid meer wendbaar te maken: om snel en doeltreffend te kunnen beslissen in wijzigende omstandigheden, om ten volle de kracht van de datasamenleving in vertrouwen te kunnen benutten, en om de overheidsdienstverlening zo automatisch en low touch mogelijk te maken (zie ook 3.3.3.2). De

Vlaamse overheid zet in op drie principes: ‘digitaal eerst’, ‘only once’ en ‘no wrong door’³⁴. Vlaanderen investeert in een innovatief digitaal transformatieprogramma voor de Vlaamse en regionale media. In de gezondheidszorg investeren we in transformatieprojecten om de zorg af te stemmen op de persoonlijke behoeften, wensen en voorkeuren van elke burger, waarbij zorgverleners multidisciplinair kunnen samenwerken.

3. **De ontwikkeling van digitale talenten:** Het gaat daarbij onder meer over digitalisering van school- en werkomgeving, maar ook over educatief maatwerk in het kader van levenslang leren en de lerende organisatie.

Deze drie pijlers vormen de rode draad doorheen de verschillende relance-initiatieven voor digitale transformatie. Op 18 maart 2022 bekrachtigde de Vlaamse Regering de **Vlaamse datastrategie** met vier prioritaire actiedomeinen: het bieden van een algemeen kader voor afgestemde samenwerking, het inzetten op datageletterdheid en het verbreden van vaardigheden, het werken in een ecosysteem met alle betrokkenen binnen en buiten de overheid, en datakwaliteit en het gebruik van data.

We rollen ook **specifieke beleidsagenda’s rond Artificiële Intelligentie en Cybersecurity** uit met eigen meerjarige budgetten. Er wordt ook sterk geïnvesteerd in Imec en de uitbouw van het lokale ecosysteem voor nano-elektronica. Een nieuwe meerjarige convenant werd afgesloten met stijging van de dotatie met ca. 27%.

3.3.3.2. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: digitalisering van de Vlaamse overheid

Vlaanderen voluit voor een *low touch* dienstverlening. De *Digital Economy and Society Index (DESI)*-indicatoren voor het domein ‘*digital public services*’ vormen hierbij een leidraad. Digitale diensten moeten burgers en bedrijven het leven gemakkelijker maken, door zoveel mogelijk dienstverlening automatisch te laten verlopen zoals automatische rechtentoekenning, uitbetaling en proactieve informatie. Waar een automatisch proces nog niet mogelijk is, gaan we versneld voor een “**digitaal eerst**” aanpak via één geïntegreerd loket, één plek waar burgers en bedrijven hun zaken met de overheid kunnen regelen. Ongeacht bij welke overheid. Met zo weinig mogelijk contactmomenten. Dat is **low touch overheidsdienstverlening**. Een dergelijke versnelde digitalisering van overheidsdiensten ligt in lijn met het EU flagship ‘Modernise’ in de FHV, tevens als facilitator voor de transformatie van de samenleving als geheel. Het uitgangspunt van digitale dienstverlening is dat we deze ontwerpen vanuit de leefwereld van mensen en bedrijven. Dit vraagt om samenwerking, afspraken en standaardisatie, alsook om ondersteuning van lokale besturen: veel dienstverleningsprocessen zijn immers interbestuurlijk van aard.

3.4. Duurzaamheid, energie en mobiliteit

3.4.1. Duurzaamheid

3.4.1.1. Circulaire economie

De Vlaamse Regering heeft de ambitie uitgesproken om tegen 2030 in Europa koploper te zijn inzake circulaire economie. Circulaire Economie is één van de zeven transitieprioriteiten uit de VSDO4. Het CE Center³⁵ nam vanaf 1 januari 2022 het roer over van het aflopend steunpunt Circulaire Economie en kiest voor een rollende onderzoeksagenda waarbij onderzoekers werken rond vijf thematische clusters³⁶. Zo is het **Materialeninformatiesysteem (MATIS)** momenteel in volle ontwikkeling en zal ons beter toelaten afval- en materialenstromen te traceren en te rapporteren. Daarnaast is Vlaanderen diverse actieplannen aan het ontwikkelen voor de komende jaren, zoals het Preventieprogramma ‘Circulair Bouwen’, het Uitvoeringsplan voor Lokaal Materialenbeheer en de Green Deal met de distributiesector om wegwerpverpakkingen te reduceren. Andere worden het komende jaar verder geïmplementeerd en geëvalueerd, zoals de Proeftuin Circulair Bouwen, het Uitvoeringsplan Kunststoffen en het Verpakkingenplan 2.0.

³⁴ Uit de 3de rapportering Vlaamse Veerkracht (meetmoment december 2021) blijkt bijvoorbeeld dat het ‘no wrong door’ principe in het kader van mijn burgerprofiel verder uitgerold (bij 154 lokale besturen en 24 entiteiten).

³⁵ <https://vlaanderen-circulair.be/nl/blog/detail-2/ce-center-maakt-doorstart>

³⁶ <https://vlaanderen-circulair.be/nl>

Verbetering en verduurzaming ruimtelijke ordening is ook een belangrijke prioriteit van de Vlaamse Regering. België heeft binnen Europa één van de hoogste bevolkingsdichtheden, een hoge graad van bedrijvigheid en het tweede meest verdichte wegennetwerk. Bij de aanleg van deze wegen is leefgebied van planten en dieren verloren gegaan. De overlevingskansen van wilde soorten staan hierdoor erg onder druk. Bovendien blijkt uit tien jaar monitoring door het project “Dieren onder de wielen” dat jaarlijks zo’n 5 miljoen wilde dieren sterven op de Vlaamse wegen.

Door **ecologisch te ontsnipperen** krijgen deze dieren opnieuw meer leefruimte, toegang tot voedsel en schuilplaatsen, en vinden ze makkelijker een geschikte partner. De kans op faunaslachtoffers door aanrijdingen met weg- en treinverkeer of door verdrinking neemt ook af. Reeds 20 jaar zet Vlaanderen in op het ecologisch ontsnipperen van prioritaire knelpunten aan gewestelijke transportinfrastructuur (wegen en waterlopen). Ecologische ontsnippering verbindt leefgebieden van in het wild voorkomende dieren via ontsnipperende maatregelen of veilige oversteekplekken. Er bestaan verschillende types ontsnipperende maatregelen, afhankelijk van de aanwezige dieren, de te verbinden leefgebieden en de hindernissen. De Vlaamse Regering heeft in haar Regeerakkoord 2019-2024 besloten om in te zetten op een **Vlaams actieprogramma rond ecologische ontsnippering (VAPEO)**. Het VAPEO geeft in de periode 2019-2024 uitvoering aan 15 prioritaire knelpunten, of het werkt aan de verdere onderbouwing van complexe projecten. Het gaat niet om een strikte lijst van projecten, maar om een rollend programma. Alle gekende knelpunten langs gewest- en snelwegen worden opgenomen in een ontsnipperingsdatabank en krijgen een score aan de hand van ecologische criteria en haalbaarheidscriteria. Een project dat hoog scoort, kan alsnog opgenomen worden in de lijst met uit te voeren knelpunten.

3.4.1.2. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: Investerings en hervormingen in circulaire economie, Blue Deal en ontsnippering Vlaams landschap

De **Circulaire Economie** component van het NPHV draagt bij aan de ontwikkeling van een circulaire en koolstofarme economie. Het bevat drie Vlaamse projecten. Het eerste is een hervormingsproject om de **governance van het partnerschap Vlaanderen Circulair te vernieuwen**. Intussen is haar Stuurgroep samengesteld. Deze komt op regelmatige basis samen. Daarnaast wordt de goedgekeurde tekst van de Roadmap voorbereid voor communicatie naar het brede publiek. Tot slot zijn de zes Werkagenda’s in continue ontwikkeling. Deze zullen samen met de zeven strategische hefboomen de voornaamste circulaire economie projecten en hervormingen van de komende jaren bepalen. Ten tweede is de **Recyclagehub** een investeringsproject dat ten minste zes recyclageprojecten in Vlaanderen wil ondersteunen via twee subsidieoproepen. De eerste oproep is reeds gelanceerd en was een groot succes. De beoordeling van de aanvragen is volop bezig. De tweede oproep wordt in mei en juni 2022 gelanceerd. Alle subsidies zullen eind 2022 toegewezen zijn en alle investeringen zouden halverwege 2026 operationeel zijn.

Het laatste Vlaamse project is een **investering in circulaire economie en circulair bouwen**. Deze wil het opschalen en mainstreamen van het circulaire economie-concept stimuleren door de promotie van onderzoek op industriële schaal, projecten met industriële bedrijven die zorgen voor systemische impact en de ondersteuning van de ontwikkeling en implementatie van circulaire businessmodellen, levende labs en het aanmoedigen van KMO’s om te verkennen hoe ze hun businessmodellen en bedrijfsprocessen circulair kunnen maken. De investering zal gebeuren via oproepen voor innovatieve projecten rond circulair bouwen, voor projecten van kennisdisseminatie over circulaire fabricage en voor projecten om collectieve levende labs op te zetten. Bovendien zal een subsidieregeling voor het verwerven van interne of externe expertise over circulariteit door KMO’s geïmplementeerd worden.

Vlaanderen kent een structureel lage waterbeschikbaarheid en is mede daardoor zeer gevoelig voor waterschaarste als gevolg van droogte. Daarnaast maken de inrichting van ons watersysteem en de hoge verhardingsgraad Vlaanderen kwetsbaar voor wateroverlast en overstromingen bij overvloedige neerslag. Ten slotte is een duurzaam watergebruik bij de industrie, de landbouw, de scheepvaart, huishoudens ... van cruciaal belang om structurele watertekorten te vermijden. De **Blue Deal** is een omvattend en ambitieus impulsprogramma waarmee de Vlaamse overheid het watersysteem, het waterbeheer en het watergebruik in Vlaanderen klimaatrobuust wil maken. De Blue Deal zet hiervoor in op de twee strategische oplossingsrichtingen: (1) een transitie naar een waterbeheer gericht op vasthouden, infiltreren en bergen; en (2) een versnelling naar zuinig, duurzaam en circulair watergebruik. Het

programma omvat in totaal meer dan tachtig projecten en acties op vlak van o.a. investeringen, onderzoek en ontwikkeling, digitalisering, monitoring, sensibilisering, en regelgeving.

De **investeringsagenda van de Blue Deal** vormt een integraal onderdeel van Vlaamse Veerkracht (14 projecten, 343 miljoen euro) en het NPHV (10 projecten, 290 miljoen euro). De investeringsprojecten worden opgezet vanuit vier verschillende beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid: Omgeving (OMG), Mobiliteit en Openbare Werken (MOW) (zie ook 3.4.3.2), Landbouw en Visserij (LV), en Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI). De uitvoering van de Blue Deal is in 2021 gestart en wordt gecoördineerd door de Coördinatiecommissie voor Integraal Waterbeleid (CIW) en het beleidsdomein Omgeving.

Binnen het NPHV, geeft het project 'Ontsnippen van Vlaams Landschap' uitvoering aan een deel van het Vlaams Actieprogramma Ecologische Ontsnippering – deel I (wegen). Concreet wordt ernaar gestreefd om zes bouwprojecten voor ecoducten en een bermbrug met Relance-middelen tegen eind 2022 aan te besteden. De andere VAPEO-projecten worden met reguliere middelen aanbesteed tussen 2021-2024.

3.4.2. Energie

3.4.2.1. Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 en het Vlaams klimaatfonds

De Vlaamse Regering keurde op 9 december 2019 het **Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030** (VEKP) definitief goed, als bijdrage aan het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP). Het VEKP omvat o.a. doelstellingen en ambities op vlak van het reduceren van de broeikasgasuitstoot, het verhogen van de energie-efficiëntie en het verhogen van de productie van hernieuwbare energie.³⁷ Het VEKP telt meer dan 300 concrete maatregelen in verschillende sectoren die ervoor moeten zorgen dat de beoogde doelstellingen gerealiseerd worden. De voortgang wordt jaarlijks opgevolgd in het VEKP-voortgangsrapport³⁸ (zie ook 2.6.).

Op 5 november 2021 keurde de Vlaamse Regering een bijkomend pakket aan klimaatmaatregelen goed³⁹, dat moet zorgen voor een bottom-up versterking van het VEKP. De doelstelling m.b.t. broeikasgassen in de niet-ETS sectoren wordt opgetrokken van een reductie van -35% naar een reductie van **-40% tegen 2030** (in vergelijking met 2005).

Het **Vlaams Klimaatfonds** wordt in de niet-ETS sectoren ingezet om bij te dragen aan het realiseren van de doelstellingen uit het VEKP. Voor de financiering uit het Vlaams Klimaatfonds wordt het principe van cofinanciering toegepast zoals dat ook bij vele Europese fondsen het geval is. Dit betekent dat broeikasgasreductiemaatregelen niet integraal gefinancierd kunnen worden vanuit het Vlaams Klimaatfonds, maar gedeeltelijk ook met private middelen of andere overheidsmiddelen gefinancierd moeten worden. Hierdoor bekomen we een hefboomeffect met het Klimaatfonds, en verhoogt de impact van het fonds. De cofinanciering vanuit het klimaatfonds is proportioneel hoger bij een hogere overheidskostenefficiëntie van de gefinancierde maatregel. De budgettaire middelen voor het klimaatbeleid zijn immers beperkt. Daarom worden deze middelen ingezet daar waar ze de grootste impact hebben.

3.4.2.2. Investerings- en hervormingen met een belangrijke impact op de realisatie van de energie en klimaatdoelstellingen

Renovatie van het Vlaamse gebouwenpatrimonium (124 miljoen euro).

Er worden middelen vrijgemaakt voor de ondersteuning van energetische renovatie in combinatie met asbestverwijdering (46,2 miljoen euro). Voor asbestverwijdering in het bestaande gebouwpatrimonium wordt daarbovenop 40 miljoen euro uitgetrokken voor ondersteuning van lokale besturen en verschillende sectororganisaties. 37,8 miljoen euro Vlaamse relancemiddelen worden bestemd om het

³⁷ Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030:

(<https://energiesparen.be/sites/default/files/atoms/files/VR%202019%200912%20DOC.1208-3%20VEKP%2021-30%20-%20bijlageBIS.pdf>)

³⁸ VEKP-voortgangsrapport (juli 2021) : <https://energiesparen.be/sites/default/files/atoms/files/VORA%20VEKP.pdf>

³⁹ Visienota Bijkomende Maatregelen Klimaat :

<https://energiesparen.be/sites/default/files/atoms/files/VR%202021%200511%20DOC.1237-1%20Visienota%20VEKP%20Bijkomende%20maatregelen.pdf>

elektriciteitsnet toekomstbestendiger te maken via premies voor batterij-opslag, bovenop de reeds voorziene FHV-middelen (zie 3.4.2.3).

Overige hervormingen en investeringen:

- Verlenging en uitbreiding van de vrijwillige **energiebeleidsovereenkomsten** (EBO's) vanaf 1 januari 2023 tussen het Vlaamse Gewest en deelnemende energie-intensieve ondernemingen (zie 3.3.1.1.);
- Invoeren van een **versterkt regelgevend kader voor niet-energie-intensieve ondernemingen** met finaal energieverbruik <0,1 PJ/jaar (vestigingen van grote ondernemingen) en een energieverbruik tussen 0,1 en 0,02 PJ (vestigingen van kmo's) vanaf 1 januari 2023;
- **Uitfasering fossiele brandstoffen in nieuwbouwwoningen:** vanaf 1 januari 2023 is minstens een hybride warmtepomp vereist. Vanaf 1 januari 2026 is geen fossiele verwarming in nieuwbouwwoningen meer mogelijk;
- **Invoering van een renovatieverplichting voor woningen** die worden overgedragen in volle eigendom vanaf 1 januari 2023, in aanvulling op de renovatieverplichting voor niet-residentiële gebouwen vanaf 1 januari 2022. Alle woningen die onder de verplichting vallen zullen binnen de 5 jaar minimaal moeten gerenoveerd worden tot EPC-label D;
- **Hervorming en uitbreiding renteloze energieleningen** als flankerend beleid voor de renovatieverplichting voor woningen. De huidige 0%-energielening wordt uitgebreid qua maximale bedrag, looptijd en doelgroep. Zo zullen het renteloze renovatiekrediet en de energielening+ ook kunnen aangevraagd worden voor renovaties tot label D. Wie renoveert tot label C of strenger heeft gedurende 10 jaar recht op een negatieve rente.

De Vlaamse Regering besliste op 14 maart 2022 om ruim **218 miljoen euro extra** vrij te maken voor de **verhoging van renovatie- en isolatiepremie** en om de **uitrol van hernieuwbare energie te versnellen**. Concreet verhoogt de Vlaamse Regering de reeds voorziene budgetten van 440 miljoen euro naar 658 miljoen euro voor renovatie, isolatie, warmtepompen en hernieuwbare energie.

3.4.2.3. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: hervormingen en investeringen die een nauwe link hebben met het VEKP en de energietransitie: verbeterde energiesubsidieregeling, sociale huisvesting, warmtenetten, publiek patrimonium

Renovatie van het Vlaamse gebouwenpatrimonium (278 miljoen euro) en groene warmte (44,3 miljoen euro).

In lijn met het VEKP en de Vlaamse Renovatiestrategie 2050 worden bijkomende middelen vrijgemaakt om de renovatieactiviteit van het publieke, private en sociale gebouwenpark te verhogen. De energie- en woningrenovatiepremie worden hervormd tot een **eengemaakte geoptimaliseerde premie (MijnVerbouwpremie)** vanaf 1 juli 2022 en deze worden voor 180 miljoen euro gefinancierd via Europese FHV-middelen. Daarnaast werd vanaf 1 januari 2021 een EPC-labelpremie ingevoerd (25,35 miljoen euro.) en werd de sloop- en herbouwpremie verlengd en verhoogd tot eind 2022 (17,6 miljoen euro). Er worden eveneens bijkomende middelen voorzien in publieke gebouwrenovatie (20 miljoen euro).

Naast renovatie is 20,05 miljoen euro bestemd om het **elektriciteitsnet toekomstbestendiger** te maken via premies voor batterij-opslag en slimme sturing. Het potentieel aan groene warmte, restwarmte en warmtenetten in Vlaanderen zal verder ontsloten worden. Hiervoor worden in 2021 en 2022 verschillende projectoproepen gelanceerd voor in totaal 44,3 miljoen euro aan projectsteun.

Renovatie van sociale woningen

Met betrekking tot de **renovatie van sociale woningen** zijn er in het NPHV twee investeringsprojecten voorzien. Deze projecten kaderen binnen de doestellingen van het Woonbeleidsplan dat alle woningen tegen 2050 kwaliteitsvol moeten zijn, en dat de vraag en het aanbod op elkaar afgestemd moeten zijn. Met het oog op het behalen van de ambitieuze Vlaamse klimaat- en energiedoelstellingen tegen 2050 moet er ook volop ingezet worden op de energetische renovatie van sociale woningen. Twee projecten uit het NPHV dragen daar volop toe bij, nl.:

- het toekennen van 30 miljoen aan Vlaams Klimaatfonds (VKF)-premies aan sociale huisvestingsmaatschappijen en het Vlaams Woningfonds om de energetische renovatie van sociale huurwoningen te stimuleren en te versnellen;
- de verhoogde leningsmachtiging aan de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW) van 250 miljoen euro, waarmee SHM's goedkope leningen kunnen aangaan om hun bouw- en renovatieprojecten te financieren. De rentelasten die het Vlaams Gewest draagt, worden gedurende 4 jaar gecompenseerd met Europese relancemiddelen voor een totaal bedrag van 5 miljoen euro.

Investing in het publiek patrimonium

Binnen het NPHV werd 20 miljoen euro voorzien voor investeringen in de energetische renovatie van Vlaamse publieke gebouwen. Verhoogde investeringen in de renovatie van het gebouwenbestand zullen de energetische renovatie van de gebouwen (inclusief sociale woningbouw) stimuleren en versnellen en bijdragen tot het behalen van de doelstellingen inzake energie-efficiëntie, vermindering van de uitstoot van broeikasgassen, zoals geformuleerd in het VEKP, de Energie-efficiëntierichtlijn en de renovatiestrategie op lange termijn.

De projecten die worden weerhouden voor het toekennen van investeringssubsidies, moeten zorgen voor een versnelling van de klimaatinspanningen en moeten helpen om de economie te laten opveren. We opteren hierbij voor projecten die bijdragen tot het verduurzamen van het vastgoed van de Vlaamse overheid. Concreet worden de projecten beoordeeld op volgende criteria: subsidie-efficiëntie, terugverdientijd, uitvoerbaarheid, opvolging.

De uitvoering van de projecten verloopt via het VEB (Vlaams Energiebedrijf). Het VEB heeft als missie de publieke sector te ontzorgen naar een duurzamer en efficiënter energiebeheer en heeft daartoe activiteiten ontwikkeld op vlak van energielevering (groene elektriciteit en aardgas), energie efficiëntie en energiedata. Daarbij is het zo dat VEB optreedt als aankoopcentrale. Op die manier worden de diensten maximaal betrokken uit de markt en zijn de betrokken publieke entiteiten in regel met de wet overheidsopdrachten zonder dat ze zelf een plaatsingsprocedure moeten organiseren. Bedoeling is om 262 000 m² energetisch te renoveren. Het project is goed gestart en is op weg om deze vooropgestelde doelstelling te behalen. Eind februari 2022 waren reeds 72 dossiers ontvankelijk verklaard. De Relancesteun van 20 miljoen Euro zal tegen eind 2022 toegewezen en herverdeeld zijn t.a.v. de weerhouden projecten. Deze projecten moeten binnen een jaar na verdeling van de middelen aanvatten en binnen de drie jaar na de verdeling van de middelen zijn gerealiseerd (uiterste datum eind 2026).

3.4.3. Mobiliteit

3.4.3.1. Investingen in duurzame transportinfrastructuur en -modi

In het kader van het **relanceplan Vlaamse Veerkracht** investeert de Vlaamse Regering in **duurzame transportinfrastructuur en -modi**. Door het Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken wordt in het kader van het relancebeleid fors geïnvesteerd in fietsinfrastructuur (250 miljoen euro), duurzame mobiliteitsprojecten (385 miljoen euro) en veilige transportinfrastructuur (200 miljoen euro). Daarnaast stelt de Vlaamse Regering via het Agentschap Binnenlands Bestuur een enveloppe van 150 miljoen euro ter beschikking voor de cofinanciering van gemeentelijke fietsinfrastructuur. Om deze prioriteiten te financieren wordt naast eigen (relance)middelen ook optimaal gebruik gemaakt van de EU-financiering in het kader van de FHV (zie 3.4.3.2.).

De Vlaamse Regering heeft de ambitie om van Vlaanderen een echte fietsregio te maken. Door de realisatie van een groter en veiliger fietsnetwerk wenst ze de fiets als aantrekkelijk alternatief te promoten t.o.v. gemotoriseerd vervoer en bij te dragen tot een ambitieuze *modal shift*.

Daarnaast wordt geïnvesteerd in de **modal shift naar water**. Met investeringen in binnenvaartinfrastructuur wordt maximaal ingespeeld op het verschuiven van het goederenvervoer over de weg naar vervoer over water. Om de steile opgang van het containervervoer via de waterweg blijvend te stimuleren investeert de Vlaamse Regering via het relanceplan Vlaamse Veerkracht 96 miljoen euro in het verbeteren van de bevaarbaarheid van het Albertkanaal (verhoging en aanpassing bruggen), 20 miljoen euro in de realisatie en optimalisatie van kaaimuren, 21 miljoen euro voor de verhoging van de

watertransportcapaciteit van de Dender (vernieuwing stuwsuiscomplex) en 27 miljoen euro voor onteigeningen in het kader van de nieuwe zeesluis in Zeebrugge.

Ook buiten het kader van het relancebeleid wordt geïnvesteerd in transportinfrastructuur en duurzame mobiliteitsmaatregelen. Om de mobiliteitsuitdagingen efficiënt aan te pakken, stelt het Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken jaarlijks een **Geïntegreerd InvesteringsProgramma** (GIP) op, dat een overkoepelend overzicht biedt van de investeringen van alle entiteiten en dit over de verschillende vervoersmodi heen. Bovenop de fietsprojecten die via relancemiddelen worden gefinancierd (zie 3.4.3.2) werd in 2021 bijkomend 221 miljoen euro geïnvesteerd in fietsprojecten. In het ontwerp GIP 2022 zijn hiervoor ruim 172 miljoen euro aan bijkomende middelen voorzien⁴⁰. Ook wat betreft de watergebonden modi werd in 2021 tot 281 miljoen euro bijkomend geïnvesteerd bovenop de relancemiddelen (supra). In 2022 zal (volgens ontwerp GIP) ruim 200 miljoen euro bijkomend worden geïnvesteerd in de waterwegen. Tot slot werd in 2021 naast de investeringen in de elektrificatie van de busvloot van VVM De Lijn (zie 3.4.3.2.) 224 miljoen euro geïnvesteerd in het openbaar vervoer. In het ontwerp GIP 2022 wordt hiervoor minstens 192 miljoen euro investeringen voorzien.

3.4.3.2. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: Investerings en hervormingen in duurzame transportinfrastructuur en -modi (fietsinfrastructuur, oplaadinfrastructuur, vergroening van het buspark, stimuleren uitstootvrij vervoer, emissiefraude)

Binnen het kader van het relancebeleid wordt prioritair geïnvesteerd in **fietsinfrastructuur** (250 miljoen euro) langs gewestwegen. In 2021 werd actief werk gemaakt van de voorbereiding of uitvoering van de diverse fietsprojecten ((her)aanleg fietspaden, -bruggen en -tunnels en fietsstallingen). Daarnaast voorziet de Vlaamse Regering een enveloppe van 150 miljoen euro voor de cofinanciering van gemeentelijke fietsinfrastructuur. Hiervoor werd begin 2021 een regelgevend kader uitgewerkt, dat de gemeenten toelaat om projectvoorstellen in te dienen.⁴¹ In 2021 werden reeds 41 projecten aangemeld voor nieuwe fietsinfrastructuur of voor de renovatie van fietspaden aan gemeentewegen.

Beide projecten zullen resulteren in de aanleg van minstens 139 kilometer nieuwe fietspaden en de opwaardering van 1351 kilometer bestaande fietsinfrastructuur tegen medio 2026, zoals in het NPHV is opgenomen.

Een andere topprioriteit in het Vlaamse relancebeleid is de goedkeuring van een **beleidskader voor het stimuleren van zero-emissie transport** en de versnelde **uitrol van oplaadinfrastructuur** (30 miljoen euro). Elektrisch rijden is een belangrijke doelstelling in het bijkomend pakket aan klimaatmaatregelen dat de Vlaamse Regering op 5 november 2021 goedkeurde. Vlaanderen wil de verkoop van nieuwe personen- of bestelwagens met verbrandingsmotoren immers vanaf 2029 uitfaseren. Door de realisatie van 30 000 bijkomende operationele semi-publieke en publieke laadpunten (uitgedrukt in *charging point equivalents* (CPE)) tegen medio 2026 wenst de Vlaamse Regering de transitie naar volledig elektrisch rijden te versnellen en bij te dragen tot de groene transitie naar duurzaam wegtransport. De Vlaamse Regering verleende in juli 2021 haar goedkeuring aan de **nieuwe beleidsvisie “Clean Power for Transport 2030: op weg naar zero-emissie vervoer”**⁴² en stemde in met een wetgevend kader voor de uitrol van oplaadinfrastructuur⁴³. Daarnaast werden in 2021 projectoproepen gelanceerd zowel voor

⁴⁰De vermelde cijfers voor 2022 zijn afkomstig uit het ontwerp GIP 2022 en werden nog niet definitief goedgekeurd door de Vlaams Minister van Mobiliteit en Openbare Werken. Ze kunnen bijgevolg nog (licht) gewijzigd worden. De formele goedkeuring wordt verwacht in maart 2022.

⁴¹Besluit van de Vlaamse Regering (BVR) van 26 februari 2021 tot toekenning van een projectsubsidie aan de Vlaamse gemeenten voor investeringen in fietsinfrastructuur: https://lokaalbestuur.vlaanderen.be/sites/default/files/public/vlaamse_regering/20210226/vr20210226_projectsubsidie_investeringen_fietsinfrastructuur_bvr.pdf

⁴²Visienota van de Vlaamse Regering van 9 juli 2021 betreffende de “Visie ‘Clean power for transport’ 2030: op weg naar zero-emissie vervoer”: <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/60E72DAE364ED900080009E3>

⁴³Decreet van 16 juli 2021 over zero-emissievoertuigen en voertuigen aangedreven door alternatieve brandstoffen (<https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/60F07589364ED900080015FF>) en BVR van 17 december 2021 over de laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen (<https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/61B86A57364ED90009001331>)

laadinfrastructuur op privaat domein als voor (ultra)snelladers langs de grote verkeersassen, die respectievelijk 210 en 49 goedgekeurde projecten opleverden. In 2022 zullen nieuwe projectoproepen worden gelanceerd en zal worden gestart met de eerste concessies voor publieke laadpunten op openbaar domein.

Daarnaast wordt binnen het kader van het relancebeleid prioritair ingezet op de verdere **vergroening van de busvloot** van Vlaamse Vervoersmaatschappij (VVM) De Lijn. De Vlaamse Regering heeft als doelstelling om ten laatste in 2025 de stadskernen emissievrij te bedienen. Via FHV-middelen wordt 93 miljoen euro voorzien in de aanpassing van stelplaatsen (o.a. met laadinfrastructuur). In 2021 werden de bestellingen geplaatst voor de ombouw van 280 bestaande hybride bussen naar plug-in e-hybride bussen en de aankoop van 44 e-hybride gelede bussen, die in de loop van 2022 zullen worden gerealiseerd. Er werd in 2021 tevens een eerste bestelling geplaatst voor 60 e-bussen, die vanaf kwartaal 4 2022 gefaseerd geleverd zullen worden. Daarnaast werd in 2021 ook een eerste bestelling geplaatst voor de laadinfrastructuur op de stelplaatsen.

In het kader van de **'Blue Deal'** (zie 3.4.1.2.) investeert de Vlaamse Regering 35 miljoen euro in de bouw van pompinstallaties en de renovatie van sluiscomplexen via FHV-middelen. In 2021 werden de werken op het terrein opgestart voor 4 projecten (pompinstallaties en sluiscomplexen o.a. in Boezinge), werd voor 2 andere projecten de aanbestedingsprocedure doorlopen (sluis Ooigem en pompinstallaties Kanaal Brussel-Charleroi) zodat de werken in 2022 kunnen starten, en werden 2 projecten opgestart in de studiefase (pompinstallatie Albertkanaal in Wijnegem en sluisdeuren Briegden-Neerharen).

Daarnaast maakt de Vlaamse Regering werk van een regelgevend kader voor de monitoring en handhaving van **voertuigemissies in Vlaanderen**. Er wordt o.m. een NOx-testprocedure ontwikkeld in het kader van de periodieke technische controle. Een eerste studie hierover wordt opgeleverd in februari 2022 met het oog op het introduceren van de testprocedure tegen kwartaal 3 van 2023. In samenwerking met de betrokken stakeholders zullen daarnaast in 2022 de ontwerpbeleidsteksten worden opgemaakt betreffende de uitbreiding van de scope van inspecties langs de weg naar alle voertuigcategorieën, alsook de nodige technische, juridische en organisatorische initiatieven worden genomen met het oog op een structurele implementatie van een grootschalige en structurele emissie-monitoring van voertuigen langs de weg. Een voortgangsverslag over de uitwerking van dit regelgevend kader zal in 2022 worden opgemaakt.

3.5. Sociale cohesie

Het relanceplan "Vlaamse Veerkracht" zet in op het versterken van het mentaal welbevinden en de sociale cohesie in de samenleving.

Er wordt ingezet op het **bestrijden van armoede en het werken aan wijkverbetering** met een extra injectie van 32,2 miljoen euro. De investeringen in buitenschoolse opvang door lokale besturen wordt versneld. Naar aanleiding van de coronacrisis werden heel wat gezinnen geconfronteerd met een inkomensdaling. Om voor die gezinnen de financiële drempel voor kinderopvang te verlagen, werd een bijkomend specifiek COVID-tarief voorzien. Dit moest extra financiële ondersteuning mogelijk maken voor 14.600 gezinnen. Deze maatregel liep tot eind 2021.

Vanaf het schooljaar 2021-2022 wordt ruimte geboden aan **12 pioniers** die zich willen inzetten op een **doorgaande lijn van kinderopvang van baby's en peuters, kleuteronderwijs en buitenschoolse kleuteropvang**. Daarbij wordt bekeken hoe verbinding kan worden gemaakt met de thuisomgeving en de buurt. Er wordt daarbij bijzondere aandacht gegeven aan de taalontwikkeling en de verwerving van de Nederlandse taal.

Er wordt ingezet op **wijkverbetering d.m.v. wijkverbeteringscontracten** waarbij de Vlaamse overheid en het lokale bestuur (met lokale partners) de gemeenschappelijke uitdaging aangaan om problematieken in kwetsbare wijken aan te pakken. Daarnaast wordt geïnvesteerd in buurtgerichte projecten op het kruispunt van lokale besturen – welzijn – justitie om te voorkomen dat jongeren verglijden of hervallen in een criminele levensstijl en om onveiligheid en onveiligheidsgevoelens in de buurt te verminderen. Er is bijzondere aandacht voor kwetsbare kinderen en jongeren: er wordt voorzien in innovatieve projecten

die kinderen en jongeren in kwetsbare situaties versterken via gevarieerde, zinvolle en creatieve vrijetijdsbeleving. Er wordt outreachend vanuit (boven)lokale netwerken van organisaties en lokale besturen gewerkt.

Het in 2020 door de Vlaamse Regering goedgekeurde **Vlaams Actieplan Armoedebestrijding** zet in op een beperkt aantal prioritaire, overheidsbrede en geïntegreerde strategische doelstellingen inzake het bestrijden van onderbescherming en kinderarmoede, inzake het activeren en versterken van mensen en het verhogen van zelfredzaamheid, inzake het beperken van het risico om in armoede terecht te komen bij plotse veranderingen in het leven van mensen en inzake het voorzien van een kwaliteitsvolle, leefbare en gezonde omgeving voor iedereen. Dit plan, in het bijzonder vanuit de doelstelling rond kinderarmoedebestrijding, draagt bij aan de realisatie van de Aanbeveling voor een Europese Kindergarantie (binnen het kader van de Europese Pijler van Sociale Rechten) in Vlaanderen.

De Vlaamse Regering stelde eind 2020 in uitvoering van het Actieplan Armoedebestrijding, een **specifiek actieplan tot voorkoming en bestrijding van dak- en thuisloosheid** op. Dat plan bevat maatregelen op het vlak van de preventie van uithuiszetting, de uitbouw van de Housing First-methodiek, de betere toegankelijkheid van de sociale huisvestingsmarkt en een bijzondere aandacht voor de positie van kwetsbare kinderen en jongeren.

De Vlaamse Regering wil de komende jaren extra inzetten op het verminderen van energiearmoede. Op 10 december 2021 keurde de Vlaamse Regering in het kader van het nieuwe '**Energiearmoedeplan 2025**' een visienota met concrete maatregelen goed om de energiearmoede in Vlaanderen structureel te bestrijden. De focus ligt voornamelijk op maatregelen die de energie-efficiëntie van woningen van kwetsbare gezinnen verbeteren en zodoende leiden tot een lagere energiefactuur. Daarnaast zorgen curatieve acties ervoor dat wanneer huishoudens toch energieschulden opbouwen, de hulpverlening tijdig kan worden ingeschakeld om afsluiting te voorkomen. De Vlaamse Regering zet in op een structurele daling van de beleidskosten die worden doorgerekend in de energiefactuur. In 2022 werden meer dan 165 miljoen euro beleidskosten uit de elektriciteitsfactuur gehaald.

Gelet op het nog grotere belang van voedselhulp in tijden van corona, heeft Vlaanderen 2,8 miljoen euro extra geïnvesteerd in de uitbouw van **sociale distributieplatformen Vlaanderen-breed** en de transitie ervan naar circulaire voedselhubs tegen midden 2025. De **uitrol van het Geïntegreerd Breed Onthaal** vanaf midden 2021 over gans Vlaanderen om een betere rechtendetectie en -realisatie en een grotere toegankelijkheid van dienstverlening te realiseren, betekende een bijkomende investering van 7,5 miljoen euro. Tenslotte is 10 miljoen euro uitgetrokken om over een periode van twee jaar, 119 projecten in Vlaanderen en Brussel te ondersteunen om van hun buurt een Zorgzame Buurt te maken die onder meer de sociale cohesie versterkt.

Met het "**Plan Samenleven**"⁴⁴, ontwikkeld in 2022, wil de Vlaamse overheid lokale besturen efficiënter en effectiever ondersteunen, op basis van duidelijke doelstellingen en welomschreven acties, om het samenleven in diversiteit tot een succes te maken. Het Plan Samen definieert 7 doelstellingen en bakent 24 acties af waarvoor lokale overheden in de loop van 2022 tot 2024 financieel en capaciteitsopbouwend ondersteund kunnen worden. De effectiviteit en de vooruitgang zullen regelmatig gemonitord worden om de concrete resultaten van het samenleven in Vlaanderen weer te geven. Het Plan voor Samenleven maakt deel uit van het geactualiseerde beleidsplan horizontale integratie en gelijke kansen.

Er wordt in totaal 30 miljoen euro geïnvesteerd in **toegankelijke en kwalitatieve jeugdinfrastructuur**, zodat meer kinderen en jongeren kunnen rekenen op waardevolle ontmoetingsplekken in hun directe omgeving.

Met de oproep **Veerkrachtige steden** na Corona zet Vlaanderen 20 miljoen euro in waarmee de steden via stadsvernieuwingsprojecten extra kunnen inzetten op economische heropleving en innovatie, kwaliteitsvollere publieke ruimte en versterkte sociale relaties en welbevinden in wijken, stadsdelen en de steden in algemene zin.

⁴⁴ <https://lokaalbestuur.vlaanderen.be/plan-samenleven>

Op 7 juli 2021 bekrachtigde de Vlaamse Regering de wijziging van het Integratiedecreet van 7 juni 2013. Op 16 juli 2021 keurde de Vlaamse Regering in principe het eerste ontwerp van het uitvoeringsbesluit goed. De regelgeving herontwerpt **het inburgeringsprogramma**: twee pijlers (traject naar werk en sociaal netwerken) worden toegevoegd aan de bestaande pijlers (Maatschappelijke Oriëntatie, Nederlands als Tweede Taal). Het nieuwe integratiebeleid legt de nadruk op meer economische en sociale zelfredzaamheid, grondige verwerving van de Nederlandse taal en kennis van de Vlaamse samenleving en waarden en normen. Nieuwkomers worden uitgenodigd om een actieve bijdrage te leveren aan de samenleving. Tegelijk worden ze beter voorbereid op onze samenleving en krijgen ze handvatten aangereikt om als volwaardige burgers in Vlaanderen te kunnen functioneren.

4. SDG'S: VLAAMSE STRATEGIE DUURZAME ONTWIKKELING IV EN GOVERNANCE

4.1. Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling 4

Op 26 november 2021 keurde de Vlaamse Regering de vierde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling (VSDO4) goed⁴⁵. Met deze strategie zet de Vlaamse Regering verder in op een duurzame samenleving met Visie 2050 als langetermijnkompas en Vizier 2030 als focus:

- **Visie 2050**, de langtermijnstrategie voor Vlaanderen bevat de toekomstvisie, over het Vlaanderen dat we wensen in 2050: een sterk, sociaal, open, veerkrachtig en internationaal Vlaanderen dat welvaart en welzijn creëert op een slimme, innovatieve en duurzame manier en waarin iedereen meetelt. Visie 2050 blijft het langetermijnkompas;
- **Vizier 2030** is het Vlaams doelstellingenkader 2030 en is de vertaling van de Sustainable Development Goals (SDG's) naar eigen doelstellingen voor Vlaanderen. Vizier 2030 geeft met 53 doelstellingen richting aan het Vlaamse beleid. Alle ministers van de Vlaamse Regering voeren een beleid dat bijdraagt aan de verwezenlijking van deze doelstellingen. De realisatie van Vizier 2030 is een tussenstap op de weg naar 2050.

Naast de opvolging van de doelstellingen uit Vizier 2030⁴⁶, wordt voor de uitvoering van de VSDO4 ook ingezet op **zeven transitieprioriteiten**:

1. *Circulaire Economie*: omslag naar de circulaire economie
2. *Leven, leren en werken in 2050*: een nieuw verhaal voor leren en werken, in een wereld die door technologische ontwikkelingen verandert, banen verdwijnen, nieuwe banen vereisen nieuwe vaardigheden.
3. *Industrie 4.0*: mikt op de digitale transformatie van de industrie als hefboom voor verduurzaming, competitiviteit en productiviteit van de industrie.
4. *Samen Leven in 2050*: digitale transformatie van de cultuursector en toekomst van het zorgmodel
5. *Mobiliteit*: De Vlaamse mobiliteitsvisie 2040 vormt de basis voor het toekomstig mobiliteitsbeleid
6. *Energie en Klimaat*: energie -en klimaattransitie in uitvoering van het VEKP
7. *Omgeving voor de toekomst*: werk maken van een ruimtelijke omslag en het aanpakken van de klimaatadaptatie-en de biodiversiteitsuitdagingen

Een aantal van de transitieprioriteiten zijn tijdens de vorige legislatuur van start gegaan, en deze schakelen dan ook een versnelling hoger. Eigen aan transitieprocessen is dat zij mee evolueren met de kennis en opgedane ervaringen. Vandaar dat de oorspronkelijke focus van de transitieprioriteiten geleidelijk aan een vernieuwde invulling heeft gekregen. De transitieprioriteit 'Omgeving voor de toekomst' is nieuw. Voor meer info over de transitieprioriteiten zijn er de fiches.⁴⁷ Het governancemodel van VSDO4 is gebaseerd op de methodiek van **transitiemanagement** en **multi-level governance**.

4.2. Sterke SDG-governance en samenwerking met andere partners en overheden

Vlaanderen heeft een **sterke governance** betreffende de Agenda 2030 en de SDG's uitgebouwd, met Visie 2050 en Vizier 2030. Daarnaast is **samenwerking** met andere partners en overheden cruciaal om de doelstellingen te bereiken. **Lokale overheden** zijn een eerstelijnspartner en de Vlaamse overheid kent een

⁴⁵ <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/61A09A14364ED90008000146>

⁴⁶ https://do.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/DKBUZA_Vizier2030_indicatoren_1.pdf

⁴⁷ <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/61A09A3B364ED90008000149>

projectsubsidie toe aan Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten (VVSG) ter ondersteuning van projecten of activiteiten die invulling geven aan het Vlaams beleid duurzame ontwikkeling. Ook **CIFAL Flanders** is een belangrijke partner die informeert, sensibiliseert en inspireert rond de VN Agenda 2030, de SDG's en op die manier het draagvlak voor het Vlaams beleid daaromtrent verbreedt. CIFAL organiseerde in samenwerking met de het DKBUZA, diverse webinars waaronder op 1 oktober 2021 **'The European Recovery and the SDG's'**⁴⁸, waaraan ook de European Semester Officer zijn bijdrage verleende. Nu de VSDO4 is goedgekeurd, zal minister-president Jambon de **Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling (IMCDO)** samenroepen op 5 mei 2022. In dit kader zal de opportuniteit besproken worden om een voortgangsrapport over de SDG's of 'Voluntary National Review' (VNR) voor België voor te bereiden.

5. GEBRUIK STRUCTUURFONDSEN

5.1. ESF-programma 2021-2027

Het **Vlaamse ESF programma 2021-2027** werd eind 2021 principieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Het werd begin dit jaar ingediend bij de EC. Het omvat volgende prioriteiten voor een bedrag van 374 miljoen euro aan Europese steun:

- **Prioriteit 1 - Toegang tot de arbeidsmarkt:** Vlaanderen wil de werkzaamheidsgraad verhogen naar 80%. Met deze prioriteit streeft het Vlaamse ESF+-programma een toename van de uitstroom naar werk van niet-werkende werkzoekenden na, een hogere deelname van niet-beroepsactieve groepen aan de arbeidsmarkt en een doeltreffend retentiebeleid. Het ESF+programma zet o.a. acties op die direct interveniëren op het individu, op de relatie tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en op het structureel versterken van de toegang tot de arbeidsmarkt van de beoogde doelgroepen (kwetsbare werkzoekenden en niet-beroepsactieven);
- **Prioriteit 2 - Sociale Inclusie:** Het Vlaamse ESF+ programma zet met 'Sociale inclusie' sterk in op het versterken van de basisvoorwaarden van arbeidsmarktparticipatie en een volwaardige deelname aan de samenleving en neemt het integrale traject, van bijvoorbeeld niet-beroepsactieve groepen en mensen in armoede, in het vizier;
- **Prioriteit 3 – Levenslang Leren:** (Specifieke Doelstelling - Het versterken van de opleidingsparticipatie en vaardigheden). Binnen deze specifieke doelstelling ondersteunt het Vlaamse ESF+-programma acties die direct investeren in de competentieversterking van het individu, bijdragen aan het stimuleren van levenslang leren, aan het uitbouwen van een echte leercultuur in organisaties en bedrijven en het ondersteunen van duurzame loopbanen waarin leren een continu gegeven is. Op die manier draagt het ESF+-programma bij tot het objectief om de opleidingsparticipatie in Vlaanderen te verhogen;
- **Prioriteit 3 – Levenslang Leren:** (Specifieke doelstelling – Inclusief Onderwijs). Vanuit de ambitie om de gelijke uitkomst van onderwijs en de ongekwalificeerde uitstroom van jongeren in het onderwijs in Vlaanderen te verbeteren, zet het Vlaamse ESF+-programma met deze specifieke doelstelling in op acties ten aanzien van de volledige schoolloopbaan van leerlingen. Deze acties passen in een geïntegreerde ketenbenadering die vertrekt van het kleuter- en basisonderwijs tot het secundair en hoger onderwijs en uiteindelijk de transitie van jongeren naar de arbeidsmarkt;
- **Prioriteit 4 - Investeren in werkbare jobs en inclusieve arbeidsmarkt:** Binnen deze prioriteit werkt het Vlaamse ESF+-programma aan het creëren van duurzaam werk en het verhogen van het welzijn van werknemers in organisaties. Er zullen acties worden geformuleerd die gerelateerd zijn aan het werkbaar maken van het werk, aan het versterken van leiderschap en het stimuleren en ondersteunen van een inclusieve arbeidsmarkt;
- **Prioriteit 5 – Sociale Innovatie:** Met deze prioriteit is er aandacht voor het stimuleren van sociale innovatie in Vlaanderen, het ondersteunen van innovatieve dienstverleningen ten aanzien van het versterken van sociale inclusie, levenslang leren, werkbare jobs, inclusief onderwijs en de toegang tot de arbeidsmarkt.

⁴⁸ <https://cifal-flanders.org/focus-2030-webinar-the-european-recovery-and-the-sdgs-the-case-of-flanders/>

5.2. EFRO-programma 2021-2027

Voor de periode 2021-2027 ontvangt Vlaanderen 505,5 miljoen euro aan EFRO middelen uit het **Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling**. Daarvan zijn er 270 miljoen euro voorbehouden voor de uitvoering van een regionaal Vlaams EFRO programma en ruim 235 miljoen euro voor de uitvoering van grensoverschrijdende en transnationale Interreg programma's met zowel nabije buurregio's (Interreg A) als verderaf gelegen partnerlanden (Interreg B). Inclusief de noodzakelijke lokale en regionale cofinancieringen om de inzet van deze EFRO middelen te triggeren, vertegenwoordigen deze programma's een investering van ruim 1 miljard euro in Vlaanderen voor de komende 7 tot 10 jaar.

De nieuwe EFRO programma's (**EFRO Vlaanderen en EFRO Interreg**) werden thematisch geconcentreerd op de EU en Cohesiebeleid doelstellingen van een **"slimmer" en "groener" Europa**. Ze beogen primair het versterken van de duurzame groei en concurrentiekracht van Vlaanderen, terwijl ze tegelijk de transitie naar een koolstofarme, circulaire en energie-efficiënte economie willen versnellen. De aandacht gaat vooral naar kennisvalorisatie, kennisoverdracht, demonstratie en versnelde uitrol van duurzame technologieën hetzij in Vlaams verband hetzij in internationale samenwerking met andere EU partnerregio's. Ook de digitale transitie krijgt een voorname plaats. In het bijzonder in Interreg verband krijgen aanvullend klimaatinvesteringen, hernieuwbare energie, de krapte op de (grensoverschrijdende) arbeidsmarkt(en), uitdagingen in de zorgsector en duurzaam toerisme hun plaats.

Geheel volgens het EU principe van "additionaliteit" dekken de EFRO programma's die niches af die nog niet of onvoldoende door het reguliere beleid opgenomen worden. Daarmee zijn ze een financieringsbron en proeftuin voor nieuwe economische en maatschappelijke ontwikkelingen en aangepast beleid daarrond. Nog volgens het principe van "additionaliteit" zijn ze ook – letterlijk - een bron van additionele middelen die als hefboom dienen om de inzet van andere lokale, regionale, nationale, EU...middelen – al dan niet tegelijk – te triggeren. Het Europees perspectief komt in het bijzonder tot uiting binnen het **Interreg luik** van het EFRO. Via dit luik poolen EU regio's hun EFRO middelen rond gezamenlijke doelstellingen, op projecten die een win-win opleveren voor Vlaanderen en onze nabije en verder afgelegen buurregio's en partnerlanden. Zodoende wordt de internationale vernetwerking en cohesie tussen EU regio's danig versterkt.

5.3. REACT-EU

Vlaanderen kan rekenen op 155 miljoen euro uit **REACT-EU**. Naast de middelen voorzien binnen de FHV worden ook REACT-EU middelen ingezet om het relanceplan voor de arbeidsmarkt '**Alle Hens aan Dek**' van de Vlaamse Regering en Vlaamse sociale partners te realiseren. Binnen het leer-en loopbaanoffensief, wordt REACT-EU ingezet om de stagebonus te financieren. De relancemaatregel stagebonus heeft als doelstelling het invoeren van een tijdelijke verhoging en verruiming van de stagebonus voor ondernemingen die in moeilijke omstandigheden een leerwerkplek aanbieden. Om het duaal leren (zie 3.2.2.2.) op koers te houden is het namelijk van belang dat er voldoende duurzame leerwerkplekken zijn. Om Vlaanderen digitaal te transformeren wordt er binnen REACT-EU ingezet op opleidingen telewerk en opleidingen die zich richten op de **digitalisering en vergroening van de Vlaamse economie**. Tenslotte wordt ook de pijler '**iedereen duurzaam aan het werk**' ondersteund met REACT-EU middelen door de begeleidingscapaciteit van VDAB uit te breiden en via uitbesteding aan partners en lokale besturen te ondersteunen bij de begeleiding en integratie van de meest kwetsbare doelgroepen op de arbeidsmarkt. Naast boven vermelde maatregelen inzake de arbeidsmarkt, dragen de **REACT-EU middelen bij EFRO** bij tot een groen, digitaal en veerkrachtig herstel van de economie. Er werden hiervoor 4 nieuwe oproepen gelanceerd:

- **Innovatieve transitie:** Investeren in het innovatief ecosysteem voor meer nieuwe en groeiende kmo's waarbij wordt ingezet op de ontwikkeling van duurzame business modellen die opschaling en adoptie van toepassingen of oplossingen door industrie en eindgebruiker mogelijk maken. Deze projecten stimuleren de sterkere kennisdeling van innovatieve toepassingen;
- **Digitale transitie in de cultuursector:** Deze oproep beoogt projecten die op een gecoördineerde manier digitaliseringsacties voor de sector kunnen organiseren en uitvoeren. De gecreëerde

digitale collecties moeten op een duurzame manier aangemaakt worden en maximaal conform de OSLO standaard voor cultureel erfgoed uitwisselbaar gemaakt worden;

- **Groene transitie:** Binnen deze oproep wordt de focus gelegd op het faciliteren van zowel de opwekking van groene warmte en recuperatie van restwarmte, als op het transport van deze warmte met organisatie-overschrijdende warmtenetten.
- **Circulaire economie:** De projecten ondersteunen circulaire maakplekken in de stedelijke context, de preventie en hergebruik van verpakkingen.

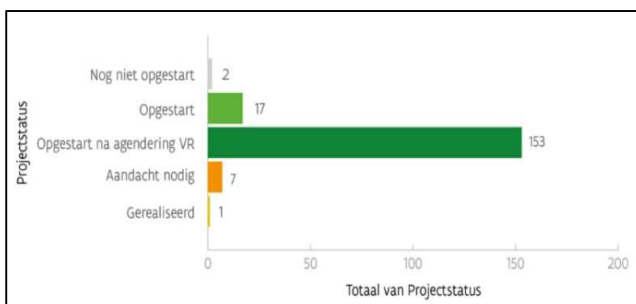
6. PARTICIPATIE VAN BELANGHEBBENDEN

6.1. Betrokkenheid van belanghebbenden in het kader van het VHP

De Vlaamse Regering hecht veel belang aan het vergroten van het draagvlak voor het ES . Binnen de Vlaamse administratie fungeert de ambtelijke werkgroep ES als spil voor de opvolgen van de werkzaamheden op Vlaams, federaal en Europees niveau. Ook het **Voorzitterscollege** zet in op de dialoog met de EC. Op 20 januari 2022 vond op het Voorzitterscollege een gedachtewisseling rond het ES en het NPHV plaats met de European Semester Officer. Op 25 januari 2022⁴⁹ vond in de Commissie Algemeen Beleid, Financiën, Begroting en Justitie van het **Vlaams Parlement** eveneens een gedachtewisseling plaats met de European Semester Officer. Het ontwerp VHP 2022 werd op 22 maart 2022 in de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën, Begroting en Justitie van het Vlaams Parlement besproken⁵⁰. Ook de **sociale partners** werden (i.h.k.v. VESOC) op 25 maart 2022 bij de opmaak van het VHP 2022 betrokken.

6.2. Betrokkenheid van belanghebbenden in het kader van het NPHV

Op 30 april 2020 besliste de Vlaamse Regering om een “**Economisch Relancecomité**” op te richten dat maatregelen moest uitwerken voor een snel en krachtig economisch herstel. De Vlaamse Regering was ook bezorgd over de impact van de coronacrisis en van de bijhorende overheidsmaatregelen op het maatschappelijk leven. Daarom besliste de Vlaamse Regering op 16 mei 2020 om, naast een **comité voor de economische relance**, ook een “**Maatschappelijk Relancecomité**” op te richten. Beide comités zijn samengesteld uit onafhankelijke experts, die elk een prominente rol spelen in hun vakgebied, en afgevaardigden van de Vlaamse ministers. Elk van beide relancecomités bundelden hun aanbevelingen in een rapport⁵¹ dat werd voorgesteld op 14 juli 2020. Dit rapport vormde de basis voor het Relanceplan ‘Vlaamse Veerkracht’ dat eind september 2020 werd voorgesteld. Op 11 december 2020 organiseerde de Vlaamse Regering in samenwerking met het **Vlaams Europees Verbindingsagentschap (VLEVA)** een ⁵²overleg over de concrete implementatie van het Relanceplan ‘Vlaamse Veerkracht’ en de link met Europese financiering. Het doel was om alle stakeholders bijeen te brengen en hen te informeren over hoe het investeringsplan zou worden uitgerold. Alle Vlaamse ministers lichtten hun projecten toe.

De uitvoering van de 180 projecten uit het plan Vlaamse Veerkracht, werden in 2021 drie keer uitgebreid gemonitord in een voortgangsrapport (zie figuur met stand van zaken eind december 2021). In 2022 zal dit twee maal per jaar zijn. De **relancecomités** brengen samen met het **klimaatexpertenpanel** en de **SERV** bij elke voortgangsrapport hun advies uit. Op basis van deze voortgangsrapporten wordt het relanceplan opgevolgd door een **Directiecomité**, bestaande uit

een kabinetsadviseur per minister en de 11 leden van het Voorzitterscollege. Het Directiecomité bereidt de **Taskforce** voor, die bestaat uit de ministers van de Vlaamse Regering en de voorzitters van de twee relancecomités, de SERV, het klimaatexpertenpanel en het Voorzitterscollege. De Taskforce fungeert als overleg- en supervisieorgaan en waakt over de uitvoering van het relanceplan.

⁴⁹ <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1593715>

⁵⁰ <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1618111>

⁵¹ <https://www.vlaanderen.be/publicaties/rapporten-economisch-en-maatschappelijk-relancecomite>

⁵² <https://www.vleva.eu/nl/energie-en-klimaat/events/webinar-vlaamse-veerkracht>

GLOSSARIUM

5G	5 ^e generatie mobiele netwerken	Eurostat	Directoraat-generaal van de Europese Unie, belast met het opmaken van statistieken
Agenda 2030	De mondiale duurzame ontwikkelingsagenda voor 2030	EU-SILC	EU statistiek van inkomens en levensomstandigheden
AMECO	Annual macro-economic database of the European Commission's Directorate-General for Economic and Financial Affairs.	EWI	Economie, Wetenschap en Innovatie
Bbp	Bruto Binnenlands Product	FFM	Fact Finding Mission
BHG	Brusselse Hoofdstedelijk Gewest	FHV	Faciliteit voor Herstel en Veerkracht
BISA	Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse	FPB	Federaal Planbureau
Blue Deal	Plan van de Vlaamse Regering in de strijd tegen waterschaarste en droogte	GIP	Geïntegreerd InvesteringsProgramma
BO	Begrotingsopmaak	GLOW	Groeien en Leren Op de Werkvloer
BSO	Beroepssecundair onderwijs	GOB	Gespecialiseerde opleidings-, begeleidings- en bemiddelingsdienst
BVR	Besluit van de Vlaamse Regering	GOK	Gelijke Onderwijskansen
CAO XII	Collectieve arbeidsovereenkomst (10/09/2021)	GWh	Gigawatt per uur
CCUS	Carbon Capture, Utilisation and Storage	H	Hervorming
CE Center	Steunpunt Circulaire Economie	HERMREG	Belgisch econometrisch model voor het opstellen van regionale middellangetermijnvooruit-zichten
CIFAL		HO	Hoger Onderwijs
Flanders	Expertisecentrum inzake de SDG's dat opleidingen, coaching en projectontwikkeling aanbiedt.	I	Investing
CIW	Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid	IB+	Integrale Begeleiding Plus
CO ₂	Koolstofdioxide	ICT	Informatie- en communicatietechnologie
CO ₂ -eq	CO ₂ equivalent	IMCDO	Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling
CPE	Charging point equivalents	INR	Instituut voor de nationale rekeningen
CPI	Consumptieprijsindex	Interreg A	Cross border cooperation
DBSO	Deeltijds beroepssecundair onderwijs	Interreg B	Transnational cooperation
DESI	Digital Economy and Society Index	IoT	Internet of Things
Digisprong	Digitale versnelling voor het Vlaams onderwijs	IT	information technology
EAK	Enquête naar de Arbeidskrachten	KKS	Koopkrachtstandaard
EBO	Energiebeleidsovereenkomst	KMO	Kleine en Middelgrote Onderneming
EC	Europese Commissie	KOALA	Taaltest 3 ^e kleuterklas: voorkomen dat kinderen met onvoldoende kennis van het Nederlands aan het eerste leerjaar beginnen
ECOOM	Interuniversitair Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring (Vlaamse Wetenschaps- Technologie- en Innovatiesysteem)	LSA	Landpecifieke aanbeveling
Edusprong	Plan voor een kwalitatief versterkt volwassenenonderwijs in uitvoering van het relanceplan "Vlaamse veerkracht"	LULUCF	Land use, Land Use Change and Forestry
EED	Europese Energie-Efficiëntie Richtlijn	LV	Landbouw en Visserij
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling	MATIS	Materialen Informatie Systeem – datamonitoringsysteem OVAM
e-inclusie	Van uitsluiting naar insluiting in de digitale wereld	M-decreet	Decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijs-behoeften
EPC	Energieprestatiecertificaat (F tot A+)	MoF	Ministry of Finance
EPSR	Europese Pijler van Sociale Rechten	MOW	Mobiliteit en Openbare Werken
ES	Europees Semester	Mton	Megaton
ESF+	Europees Sociaal Fonds plus	NEC	Normaal Economisch Circuit
ETS	European Emissions Trading System	NEET	Not in Education, Employment or Training
EU 27	De huidige 27 EU-lidstaten (zonder het Verenigd Koninkrijk)	NEKP	Nationaal Energie- en Klimaatplan
EU	Europese Unie	NF ₃	Stikstoftrifluoride
EU-15	De 15 EU-lidstaten op 1/01/1995	NOx	Stikstofoxiden
EU-28	De 28 EU-lidstaten (inclusief het Verenigd Koninkrijk)	NPHV	Nationaal Plan voor Herstel en Veerkracht
		O&O	Onderzoek en Ontwikkeling
		OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
		OMG	Beleidsdomein Omgeving
		OSLO	Open Standaarden voor Linkende Organisaties
		PJ	Petajoule
		PLL	Partnerschap Levenslang Leren
		REACT-EU	Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe
		SDG	Sustainable Development Goal (duurzame ontwikkelingsdoelstelling)

SERV	Sociaal Economische Raad van Vlaanderen	VEKP	Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030
SES	Socio-economische status	VESOC	Vlaams Economisch en Sociaal Overlegcomité
SHM	Sociale huisvestingsmaatschappij	VHP 2022	Vlaams Hervormingsprogramma 2022
SRSP	Structural Reform Support Program	Visie 2050	Langetermijnstrategie voor Vlaanderen
STATBEL	Algemene Directie Statistiek België	Vizier	
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics	2030	Vlaamse vertaling van de SDG's naar Vlaamse doelstellingen
Syntra	Opleidingscentrum	VLEVA	Vlaams Europees Verbindingsagentschap
Trap 2A	2500 nieuwe plaatsen in de kinderopvang met inkomenstarief, compensatiesubsidie corona	VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
		VMSW	Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen
TSI	Technical Support Instrument	VNR	Voluntary National Review
TSO	Technisch Secundair Onderwijs	VOV	Vlaams Opleidingsverlof
TWE	Traject tijdelijke werkervaring	VSA	Vlaamse Statistische Autoriteit
TWh	Terawattuur	VSDO 4	Vierde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling
VAPEO	Vlaams Actieprogramma Ecologische Ontsnippering	VTE	Voltijds equivalent
VBH	Vlaamse Brede Heroverweging	VVM	Vlaamse Vervoersmaatschappij De Lijn
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding	VVSG	Vereniging van Vlaamse steden en gemeenten
VEB	Vlaams Energiebedrijf	WAM	With Additional Measures
VEKA	Vlaams Energie- en Klimaatagentschap		